

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve 8 frt
Fél évre 4 „
Negyedévre 2 „
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Kossuth Lajos és Löw Lipót. — Fölvilágosításul. — A pesti izr. négyesület. — Annyi viszontagság után végre. — Az Izr. Magyar. Társulat. — Hírek. — Pályázatok. — Hirdetések.
A mellékleten: A törvényadás napja (Vers) Irta: Makai Emil. — A törvény ünnepe. Irta: Dr. Kiss Arnold. — Himnus. (Héberből) Irta: Roboz Andor. — A történet ítélete. Irta: Dr. Schwarcz Mór. — Sevuósz (Vers) Irta: Dr. Teleki Sándor. — Gyöngyszemek a talmudból és midrásból. Irta: Szabolcsi Miksa. — A kinyilatkoztatás. Irta: Gerő Attila. — Életrépek. Irta: Dr. Seltmann Lajos.

Naptar:

Vasárnap (1898. május 22-ika.) 5658 Szivan hó 1-je. Róschódes. Hétfő 2-ika. Kedd 3-ika. A 3 napos Selosesz jemé hagbolo-félünnepének elseje Szerda 4-ike. Csütörtök 5-ike. Este beköszönt Sevuósz-ünnepe. Péntek 6-ika. Sevuósz első napja. Szombat 7-ike. Sevuósz. második napja. Muszaf előtt Mazkir. (Hetiszidra: minthogy az ünnep szombatra esik, föl nem olvasnak, hanem olvasák az ünnepre kiszemelt szakaszokat.)

Kossuth Lajos és Löw Lipót.

Fölötte érdekes *Abrányi Kornél* »Nemzeti Ideál« című munkája (a zsidókról szóló részében) az a fejezet, mely az 1848. előtti emanczipácziós harcokat tárgyalja és ebben különösen az a hírlapi vita, mely Kossuth Lajos és Löw Lipót közt Kossuth lapjában, a »Pesti Hírlap«-ban lefolyt. Érdekes és tanulságos különösen azért, mert idegen próféták újabb időben olyan tanokat és elveket igyekeznek becsempészni a magyar zsidók közé, melyeket 54 esztendő előtt Kossuth Lajos (és joggal) az emanczipáczió egyedüli akadályaként állított oda és a mikit Löw Lipót, a hazai zsidóság e nagy alakja (szintén joggal), nem létezőknek mondott. Külön nép-e a zsidóság, vagy csak külön vallásfelekezet? Ez a kérdés. A zsidó népnök Kossuth nem hajlandó megadni az egyenjogusítást, de igenis küzd érte, ha a zsidó csak vallásfelekezet. Mert minden egyéb kifogás, mikit a zsidók ellen fölhoznak, ürügy és ráfogás. *Fábián Gábornak* Kossuth »Pesti Hírlap«-jában 1844. május 5-ikén az emanczipáczióról megjelent cikkében a zsidók erkölseire vonatkozó kifogásaihoz Kossuth Lajos szerkesztői csillag alatt nyomban a következő megjegyzést fűzi:

»Ezen rajzban igen sok tulzott van, igen sok viszont olyan, a mi ha bűn, ha erkölestelenség, ha gáncsot érdemel, a zsidók többségének nem mint »zsidóknak«, hanem mint »embereknek«, a keresztényekkel közös bűnük, közös tulajdonuk. Sőt mi egyenesen azt merjük állítani, hogy a mennyiben értekező ur erkölcsi gáncsokat említ, vegyen bár fel egyenvonalba akármely más vallásfelekezetet, a statisztikai arányt egy hajszálnyival sem fogja másoknál kedvezőbbnek találni, mint a zsidóknál; ez pedig kimondhatatlan erővel szól a zsidók mellett: mert az ő demoralizácziójukra a másfél

ezredéves hontalanság, üldözés, szolgaság, lealacsonyítás esküdtött össze; s ha ennyi okok közrehatása mellett erkölcsiségük vagy épen nem, vagy csak annyiban áll rosszabbul más vallásfelekezetieknél, a mennyiben az említett hosszas elnyomás őket egy bizonyos jellem-sajátságot fejlesztő bizonyos életösvényre szorította: ez valóban a zsidóknak igen nagy becsületükre válik. Mi tehát az erkölcsiségi hasonlat szempontjából vett minden okoskodást igen gyöngének, sőt alaptalannak, sőt annyiban szeretetlennek is valljuk; mert bizonyosan nagy szeretetlenség volna, ha a zsarnok, ki embertársát nemzedékeken át rabszolgává alacsonyítja, ennek azt vetné szemére, hogy szolgalelkű; vagy ha annak, kinek tiz ujját összezuztuk, azt vetnők szemére, hogy ügyetlen kézműves. A mi pedig különösen azt illeti, hogy a zsidó közérdeket nem ismerne, sokkal többször volt alkalmunk zsidókkal úgy a cselekvő emberszeretet, mint a közjó mezején találkozni, mintsem hogy e vádat tagadni lelkiismeretes kötelességünknek ne ismernők. — Csak ne feledjük, hogy a közérdek iránti lelkesedés köztünk is ép úgy, mint a zsidók között, egyes szebb jellemek vonása, nem a nagy sokaság tulajdona.«

Hatalmas igazságérzetről tanuskodó, Kossuth Lajosnak ez a nyilatkozata, nem veszítette el aktualitását ma sem és alkalmas arra, hogy a rajongó szeretetet és tiszteletet, mely a hazai zsidóságot Magyarország regeneratora iránt eltölti, még csak fokozza.

»A mi minket illet« — írja Kossuth Lajos *Fábián* cikke végén — »hisszük és valljuk:

1-ör, hogy pusztán hitkülönbség miatt, pusztán azért, mivel valaki a nagy világ-egyetem istenét más

templomban imádja, mint mi, polgári jogokból kizárni, isten törvényével, igazsággal, politikával ellenkezik.

2-or hisszük és valljuk, hogy a' zsidó-emancipációnak két ága van: politicalai és socialis. Amaz egészen a' törvényhozó hatalomtól függ. Ez csak annyiban, a' mennyiben a' socialis egybeolvadásnak törvényes akadályait el kell háritani, hogy a' társadalmi emancipatio lassu menete bekövetkezzék. És így

3-or hisszük és valljuk, hogy a' politicalai emancipatio a' kérdést be nem végzendü ugyan, de annak ideje elkövetkezett; 's hisszük

4-er, hogy minden ok, mi a' zsidók állítólagos erkölcstelenségéből ellenhozatik, *eröllen, gyenge, szeretetlen.*

Eddig meg véleményünk, midön azon szempontból indulunk, hogy a' zsidóságot, hazánkban, nem másnak, mint honunk összes lakosai oly töredékének kell tekinteni, melly a' többiektől, *csak vallásos hitben* különbözik. A' zsidók e' szerint hazánkban egy vallásfelekezet.

De hátra van egy fontos tekintet. A' zsidókat nem csak mi, hanem a zsidók is így nevezik »zsidó NÉP«. — Nem szoktuk pedig mondani: Pápista nép, Kálvinista nép, Lutheránus nép, Unitarius nép. — Innen látszik, hogy e' szó alatt »zsidó« több fekszik mint csupán valláskülönbség, legalább nálunk; valamint mindenütt a' földön, kivévén talán Nubiát, hol, miként az utazók írják, számos zsidó vallásu szerecsen, tehát nem zsidó-nép ivadék van.

Ha az említett különbség csak a' faj eredete körül forogna, mint van tót, van német, és van oláh, nem szólanánk; de a' dologban több is fekszik.

Mózes nem csak vallásalkotó volt, hanem polgári törvényhozó is. Mózes vallása nem csak vallás, hanem egyszersmind politicalai organismus is. — Mózes vallása statusalkotmány, valóságos országglási rendszer, még pedig theocratiai országglási rendszer. Innen van, hogy Mózes sok szabályt, mellynek csak országglási, tehát politicalai tekintetben van értelme, részint dogma, részint vallásos ritus színében öltöztetett. A' boldogtalan zsidónép hontalanná levén, vallásának ezen szabályai elveszték politicalai érvényüket, de mint dogmák, mint ritualék fennmaradtanak; és képezék a' castai elzárkózást, mely a' socialis egybeolvadást szintugy gátolá, mint politicalai elnyomattatásuk.

Ha már most előjő valaki, 's azt mondja: egy országban csak egy országglási rendszer lehet. A' zsidókat tehát nem lehet emancipálni, mert vallásuk politicalai institutio, theocratiai alapokra építve, mely a' fenálló országglási rendszerrel politicalai egybehangzásba nem hozható; — ez minden esetre oly ellenvetés, melly a' hitsorsosaik javát szívükön viselő zsidóktól megérdemli a' czáfolatot, felvilágítást — vagy reformot.

Igen is, nézzünk magunk körül, és sajnálkozva kell megvallanunk, hogy a' zsidó-emancipatio iránti rokonszenv 1840 óta folytonosan fogyatékban van; szükség

tehát, hogy a' lelkesebb zsidók ezen rokonszenv fogyatékának ürügyeit, mennyire tőlük függ, elháritani igyekezzenek. — Ha moráljokat gyanusítja valaki, megilleti őket a' nemes indignatio büszke szava, melly komolyan visszautasítja a' rágalmakat, — mert *erkölcstanjok színtolly tiszta, mint akárkié.* — De ha az vettetik ellenök, hogy vallásuk nem csak vallás, hanem politicalai organismus is, hogy a' theocratianak polgári érvényeséget adni nem lehet; hogy ők nem csak külön vallásos felekezet, hanem külön nép is, melly ezen népiségi különbséget vallástanná szentel; — akkor valóban ezen ellenvetés megérdemli, hogy ha halvéleményen alapszik, jóakarattal felvilágo-itassék, ha pedig valamivel több mint halvélemény, helyes reformokkal elháritassék.

Ha minket kérdene valaki, mi által készithetik elé magok a' zsidók leghathatósabban teljes emancipációjokat? azt felelnök; »alkalmas reformok által.« Tartsanak egyetemes Sinedriumot, nézzék végig, mi vallásukban valóságos dogma, 's annak megfelelően szentesített rituale; mi viszont vallásos szabály színébe öltöztetett politicalai institutio, melly Mózesről a' nagy statusférfitől bölcs rendelet lehetett, de mellyhez ragaszkodás, keresztény statusokban, csak a' polgárok többi osztályávali egybeforrásuknak állja útját; — törüljék ki ezeket hitágazataik közül: és eszközlék, hogy külön vallásfelekezet lesznek, de megszünnek lenni külön nép; 's lették a' socialis egybeforradás szikla sarkkövét, mellyen, minden rágalom, szeretetlenség 's üldözés daczáa felemelkedendik politicalai teljes emancipatiojok épülete is, az emberiség s' lelkiismeret szent szabadsága közös istenének dicsőségére.

Erre Löw Lipót (akkor még nagykanizsai főrabbi) a »Pesti Hirlap« június 2-iki számában nyílt levelet tett közzé, mellyben csodalkozásának ad kifejezést, hogy a zsidó népiség rémképe olyan statusférfit is képes tévedésbe ejteni, mint a minő Kossuth Lajos.

Kiemeli Löw Lipót, hogy a zsidók nemzetiségéről szóló tanok kiváltképen német tudósok fejében születtek meg s hogy e tanoknak az augsburgi Allgemeine Zeitung ép oly lelkes hirdetője, mint a magyarok iránti gyűlöletének. De ezekkel szemben elfogulatlan keresztény és zsidó írók már ezerszer bebizonyították, hogy a mostani zsidók nem különös nép, hanem csupán vallásos felekezet. — Ezt bizonyítja ő is. — Mert micsoda elemek képeznek nemzetet, nemzetiséget? — »A haza, a nyelv, az alkotmány, saját politicalai élet s önállóság vagy ezek-érti küzdelem. De találatnak-e a nemzetiség említett elemei a zsidóságnál? Semmikép sem. A zsidóknak nincs külön országuk, hanem elszórvák ők minden népek között. A zsidóknak nincs különös nyelvük, a héber nyelv azok közt is meghalt s egész mivel Európában alig van egy nyelv, melyet a zsidók, mint anyanyelvüket nem beszélnének; a zsidóknak nincs különös polgári törvényök, hanem hazájuk törvényei nekik is szentek és sérthetetlenek; a zsidóknak nincs különös politicalai életök s önállásuk, és szándékuk sincs azt valaha elérni. Söt

mindaz, miben egy népnek jelleme s szelleme közönségesen tükröződik, mint népdalok, néptánczok, népoöltözék stb. a zsidóknál nincs. Néhány házi szokást — miáltal a családi élet ápolatik s a házi erények, ugymint bizodalom, szivesség, kölcsönös gyámolítás, jótékonyosság előmozdittatik — senki vétkül nem tulajdoníthatja a zsidóknak.»

Igaz, hogy Mózes nemcsak vallásalkotó volt, hanem polgári törvényhozó is. Mózes tanítmányának tehát két momentuma van: vallási és politikai. Az egyik a másikkal összefüggött az igaz, de úgy csak, mint a test és a lélek. »Mózes polgári organizmusa tanítmányának teste, annak lelke pedig a vallás, azaz a hit- és erkölcsstan. A test már régóta halva s eltemetve van, s. öszintén vallom meg, hogy nem hiszem a testnek valahai föltámadását; de a lélek, mint a testtől független, a testet túlélő lény mai napig él, és meggyőződésünk szerint halhatatlanul él.»

Arra nézve, hogy Mózes vallása — mint Kossuth állítja — nemcsak politikai organizmus, hanem statusalkotmány is, Löw Lipót nemcsak ellentmond, hanem a Kossuth állításában is ellentmondást lát. (Kossuth szerkesztői csillag alatt megjegyzi, hogy ebből ellentmondást akarni kimagyarázni »solasztikai szörzálhasogatás, sophismának is gyarló törekvés.«) »Mózes polgári s theokraciai törvényei — folytatja Löw Lipót — melyek természetük szerint csak Palesztinára és az áldozási kultuszra valának irányozva, a jeruzsálemi templom elromlása, s a zsidó statusalkotmány elenyészte után, éppen ezen elromlás és elenyészés következtében eltöröltettek. Efféle rendelkezésekhez tartoznak: az áldozatok (a mostani zsidó istenszolgálatban semmi áldozat nem használtatik), a levitikai tisztulásról ceremóniak, a papi adományok, az elengedés és jubilaem éve, a menedékvárosok, a hadi, földművelési s kriminális rendelkezések, az örökjog, és különféle más hasonló törvények, melyek Mózes politikai és theokraciai törvényhozását alakíták. Mindezen törvények, miken Mózes statusalkotmánya alapult, már ezelőtt 18 századdal, a régi rabbik vagy zsidótanítók által, kik idejüket jobban értették, mint sok mostani rabbik, eltöröltettek.»

»Mindezen törvények — folytatja Löw Lipót — nyomtalanul multak el, s a mostani zsidóság legnagyobb részénél egészen ismeretlenek. Ki akarná tehát állítani, hogy Mózes politikai organizmusa mai napig is uralkodik a zsidók közt? Miben állana ezen organizmus, melynek organuma nincs? Ha a költők mulattatják olvasóikat az örök zsidóról, ez mint ártatlan phantasia játéka senkit sem séríhet. Ha pedig az örök zsidóról szóló mese fegyverül szolgál elnyomott szerencsétlen emberek ellen, ez valóban kegyetlen játék!«

»Tudom ugyan, hogy gyakran hivatkoznak a tiltott ételekről rendelkezésekre, mondván, hogy e' rendelkezések csupán Palaestina klímájára voltak irányozva, 's mégis az európai zsidóságtól most fentartatnak. Arra nézve meg kell jegyezmem, hogy az ételekről rendelkezéseket a'

mostani zsidóság egy része is csak keleti klímával 's a' régi zsidó alkotmánynyal tartja összhangzóknak 's azért korunkban a rendelkezéseket eltöröltetteknek tekinti. A' zsidóság más része pedig azt tartja, hogy a' tiltott ételekről szabályok — mint erénygyakorlati (asketicus) segédeszközül szolgáló megszorítások — a' zsidókra általában hasznos befolyást gyakorolnak, hogy azokból származik a zsidók ismeretes mértékletessége, önmegtartóztatása, józansága; és azért e' vélemény követői időnkben is alávetik magokat ezen megszorításoknak. De akárhogy legyen e' dolog, mindenesetre nem tagadhatni hogy az ételekről törvények egészen és minden tekintetben ártatlan, és hogy tökéletesen közönbös lehet a' statusnak, ha valljon a' zsidó eszik-e disznóhúst vagy sem?* Vagy gondolná e' ön, hogy p. o. Mendelssohn nem volna méltó a' polgári jogra, mivel disznóhúst soha sem evett, 's hogy az aljas pesti hajhász e' jogra méltóbb, mivel sódort eszik? — Mit a' status e' részben kívánhat, egyedül az lehet, hogy minden collisio esetében a polgári kötelesség — minden kivétel nélkül — teljesítésék; és hogy az a' zsidók részéről valóban történik, p. o. a' katonáknál, eléggé tudva van. Valóban sem az ételekről korlátozások, sem a' szombat nem akadályozza a' zsidókat a' polgári kötelességek teljesítésében. Mind azon országokban, hol emancipálva vannak, az emancipációra méltóknak mutatkoztak. Számtalanok a' bizonyítványok, melyeket erre nézve idézhetnék, ha alkalmatlan nem lennének; de tessék, kérem, csak a' következő szavakra figyelmeznem, melyeket Merilhon francia országjár aug. 7-kén 1830. a' pairkamrában mondott: Dans les fonctions publiques, ou ils (les juifs) ont été appelés, sous les drapeaux de nos phalanges immortelles, dans les lettres, les arts, les sciences, l'industrie, ils ont en un quart de siècle donné parmi nous le plus noble démenti aux colomnies de leurs oppresseurs. Ebben a'

* Ez tökéletesen igaz. De már az, hogy a' zsidó vallás szoros követői vallásuk tanaihoz tartozónak vélik ama hajdan politikai, most pedig — mint minap mondók — a' socialis térre átvitt institutiót, hogy más vallásu polgártársakkal egy só, egy kenyeret nem ehetnek, egy bort nem ihatnak, egy asztalnál nem ülhetnek, egy edényt nem használhatnak, — hogy ez 's ehhez hasonló a' különböző vallásfelekezetek socialis egybeforradását gátolják, 's hogy addig, míg ezeket 's ezekhez hasonlókat nem csak a' műveltebbek gyakorlata (kiket azért hitsorsosaik rosz zsidóknak tartanak), hanem ünnepélyes egyházi hitvallomás a' zsidó vallás lényegéhez nem tartozóknak ki nem jelent, a' zsidók socialiter emancipálva nem lesznek, ha mindjárt politicalag százszor emancipáltatnak is: azt tagadni csakugyan bajos, — valamint azt is, hogy a' socialis (jól megértsük: socialis 's nem politikai) emancipationnak ezen 's hasonló gátjait nem a' törvényhozás, nem a' kormány, hanem csak magok a' zsidók hárihatják el. És ez az 's nem több, a' mit mondánk. — *Kossuth.*

** Nagyon különös, hogy ily tudós fő, mint a' fentebbi sorok írója, sem képes valódi értelmét felfogni az általunk írottaknak. Hiszen nem polgári jogok' akadályairól szólottunk mi, sőt tisztán, világosan kimondók, hogy a' politikai emancipációnak ideje elérkezett; hanem mondók, hogy az emancipatio csak akkor lesz tökéletes, ha socialiter is emancipáltatandak, 's ennek akadályai vannak vallásukban; ezeket kell, hogy ők magok elhárítsák. —

Kossuth.

szelemben irtanak ezzel két évvel Schimplpenink Rochussen, van Hall, List, M. C. van Hall, és b. Cassé hollandi országglárok. — Én ismételnem merem, hogy mindenütt, hol a' zsidók emancipálvák, arra méltóknak is találtattak a zsidók; a' pedig nemcsak Nubiában (!) — mint ön gondolá* — hanem majd minden constitutionalis országban emancipálvák; mert Angolhonban is, hol politikai jogokkal egészen nem bírnak, polgári jogokkal minden megszorítás nélkül fel vannak ruházva. Ha ézen nyilvánosan szóló tettek daczára mégis constitutionalis országban a' zsidóknak a' polgári jogokban részesülés »eszes és jogszerű okokból« megtagadtatik, én arra csak Rousseau J. J. szavaival felelhetek: »Tout est raison pour qui ne cherche que des prétextes«. Mert véleményem szerint az említett tettek 's a' fenhangon 's erősen szóló tapasztalás előtt elenyésznek a' régi theocratia körüli speculatiók, mint polyva a' szél előtt. — Valóban félek, hogy most már kimerítém kegyed türelmét. De mégis bátorkodom kegyed synedrium-indítványa körüli igénytelen nézetemet kinyilatkoztatni. Arra nézve meg kell vallanom, hogy mi zsidók is a' synedrium tartását buzgón kívánjuk; és nem pedig polgári — mivel e' tekintetben a' synedrium más országok tapasztalása és példája szerint nem szükséges — hanem vallásbeli 's általános műveltségi szempontból; mert mi reméljük, hogy egy synedrium által zsinagógáink, iskoláink 's közönségi szerkezetünk egyformán 's korszerű módon alakulnának át. Vannak ugyan köztünk — valamint minden emberi körben — olyanok, kik a' tespedést szeretik, a' haladást és korszerű reformot véteknek tartják, 's kiknek elve: mindennek változatlanul a' régienél kell maradni! — És mivel én hibáinkat korántsem akarom titkolni, nyílt szívűleg meg kell vallanom, hogy a' magyarországi rabbik nagyobb része — nem rossz akaratból, hanem csupán tudatlanságból — a' tespedés iskolájához tartozik.** Oly rabbik — ezt »a' hitsorsosaik javát szívökben viselő zsidók« nem tagadják — oly rabbik, mondom, korunk szükségait nem méltatják, 's az izetlen, magokat, kielt formák korszerű átalakulásának mind a zsinagógában, mind az iskolában, csupa műveltség hiányából, konokul ellenszegülnek. Ha tehát kormányunk synedrium megtartását parancsolni méltóztatnék — és a' kormány parancsolatja nélkül a' synedrium csupa lehetetlenség, — akkor hasznos, sőt multhatlan volna, hogy vallásbeli szerkezetünknel fogva nem csak rabbik, hanem más művelt zsidó theologusok is a' synedrium tanácskozásai határozataiban részesüljenek. De mivel alig remélhető,

* Már megint nem jól olvasta ön sorainkat. Nubiában nemcsak a' zsidók nem, hanem senki sincs emancipálva. — Nem ez van hát a' mi sorainkban írva, hanem az: hogy Nubiát kivéve, a' zsidó vallás követői első eredetükre nézve mindenütt Izrael népének leszármazott utódai, — 's csak Nubia az, hol zsidó vallásu emberek vannak, kik nem ezen népfaj utódjai, hanem más, t. i. eredeti szerezcsen faj. — Így olvastuk legalább valaha egy híres utazó munkájában. — *Kossuth*.

** És ebben van, uram! — az emancipationnak legnagyobb akadályja. — *Kossuth*

hogy a synedrium indítványa már most valósuland, mindenek előtt kívánatos volna, hogy a' magyar zsidóság saját költségére SEMINARIUMOT alapítson, hol a' jövő rabbik korszerű módon neveltessenek, 's nemcsak theologikai műveltséget érjenek el, hanem főképen a' honi nyelvnek teljes birtokába is jöjenek. Ezen rendszabás kétségkívül legszebb gyümölcsöt hozna; s ha kegyed ismeretes emberszeretete 's hazafiságánál fogva megengedné, hogy a' rabbi seminarium alapítása végett becses lapjaiban aláírás nyitassék, bizonyára mi zsidók ezen jótétemént buzgó hálával ismernők meg, és ekképen a' synedrium alapos módon készülne elő.*

Fogadja ön stb.

Költ Nagy-Kanizsán, máj. 23. 1844. *Löv Leopold*,
főrabbi,

* Ha ez által a kölcsönös emberszeretet egyik diadalát némileg előmozdíthatónak gondolja ön, mi kívánságát teljesíteni annak idejében örömmel készek leszünk, 's azzal csak kötelességünknek teszünk eleget. — *Kossuth*.

*

Érdemelnek-e kiméletet ezek után és érdemelnek-e kiméletet különösen a hatalmas átalakulás után, min a zsidóság 50 év óta által ment; a mely idő alatt száz harcztéren egyesült a zsidók vére a magyar honvédek vérével és a mely idő alatt összeforrasztotta a zsidót a magyarral közös szenvedés, közös törekvés, közös öröm és közös munka: a mely idő alatt valóvá vált az emancipációja, valóvá a szeminárium, valóvá a zsidók legnagyobb részének a megmagyarosodása, sőt valóvá a recepczió is, és valóvá különösen a zsidóságnak a magyar nemzettel való teljes együttérzése, egybeolvadása, — érdemelnek-e, kérdem mindezek után kiméletet azok, kik a zsidó nemzetiség örületét, a sionizmust akarják becsmépszni a hazai zsidóságba? *Sz.*

Fölvilágosításul.

Az *Egyetértés* f. hó 15-iki számában »Zsidó gimnázium« czimvel a következő cikkelyt közli:

»A képviselőház kongrua-vitája szóba hozta a zsidó gimnázium nem új, de — úgy látszik — el sem temetett témáját.

Sághy Gyula beszéde szólásra birta Mezei Mórt, ki az *Egyenlőség* szerint következőkép nyilatkozott a zsidó gimnázium kérdésében:

»Az igaz, hogy felekezeti középiskolánk nincsen. Hát, t. képviselőház, egy vallomást fogok tenni. Igenis volt, nem igen régen, olyan idő, mikor a magyar zsidóság kebelében komolyan foglalkoztunk azzal a kérdéssel, vajjon felekezeti érdekünk nem kívánja-e egy felekezeti középiskolának a felállítását. De nem a tanítványok érdekében. Mert arról legyen meggyőződve Sághy t. képviselőtársam, hogy ha mi czélszerűnek láttuk volna arra, hogy a társadalmi elkülönzésnek tényezőit egy felekezeti középiskolával még a magunk részéről is szaporítsuk, megteremtettük volna azt és megtaláltuk volna rá az anyagi eszközöket is. De nem látnánk előnyt abban, hogy azon felekezeti iskolából, oly iskolai padokból kerüljenek az egyetemre ifjaink, a hol más felekezeti ifjakkal nem érintkeztek, a hol a magyar nemzet közös szelleme közvetlen érintkezésnek behatása alatt nem állottak. Tehát igenis foglalkoztunk e kérdéssel abban az időben, midőn igen tehetséges zsidó tanárok nem bírtak

tanszékhez jutni és a mikor előfordult — fájdalom — az, hogy az ilyen nagyon képesített tanároknak azt mondták: tessék kitérni, holnap ki lesz nevezve. Ezeknek a tanároknak érdekében, igenis, kérdés merült föl, vajjon nem szükséges-e a felekezeti középiskola felállítása. De, örömmel beismerem, ez az idő elmúlt, ennél fogva ez a szempont is elesett és én nem látom szükségét annak, hogy a mi felekezetünk középiskolát állítson fel.*

Mezei Mórt hallva, arra a következtetésre jutna az ember, hogy a zsidó gimnázium ügye valóban el van temetve. Ugy látszik azonban, hogy Mezei Mór csak a maga nevében beszélt, a mennyiben az *Egyenlőségben* az övétől egészen elütő hang szólal meg.

»Hogy gimnáziumaink nincsenek, annak megvan a maga okai. Gimnáziumaikat a felekezetek nem ma létesítették. Létesítették olyan időben, mikor a zsidóság dehogy gondolhatott arra, hogy ő is beáll a felekezetek sorába, középiskolák föntartójának. A zsidót idegennek tekintették, sőt még rosszabb valaminek, mert hisz csak bizonyos köz-égekben lakhatott, az intelligens foglalkozásokból meg teljesen ki volt zárva. Hogy állíthatott volna a pária gimnáziumokat? Mikor szabad lett, mikor polgárrá lett a zsidó is, a keresztény felekezetek rég nem létesítettek többé latin iskolákat. Középiskolákat szerte az országban már csak az állam teremtett, az állam, melynek a felekezetek is nem egy gimnáziumot engedtek át, hogy ő tartsa fönn ezenül. A mint egyenrangú felekezet oly fiatal zsidóság, azért *pótolni fogja ezt a hiányt. A század végén életbe fog lépni Budapesten a Freystädter-féle zsidó gimnázium; ki fogják egészíteni ezenkívül a már évek óta működő zsidó szemináriumi gimnáziumot és lesz idővel egy harmadik zsidó gimnázium is Budapesten*, mire a tavaly elhunyt Taub Salamón 100.000 forintot hagyományozott. Egyelőre az állami középiskolákba küldik gyermekeiket a zsidók, melyeket az ő adójukból is létesített és föntart az ország és küldik a felekezeti gimnáziumokba, a hol két-zeres tandíjat fizetnek. Ha meglesznek a gimnáziumaink, igaz szeretettel fogjuk viszonzni — a mint már viszonzozzuk nem egy tanintézetünkben — a vendégszeretetet s viszonzozni fogjuk, a mint itt-ott már most is viszonzozzuk, dupla tandíjak nélkül.«

Látnivaló, hogy az *Egyenlőség* nemcsak másképp beszél mint Mezei Mór, de egyenesen kilátásba helyezi, hogy még a század végén, tehát valóban igen rövid idő alatt egy, s nem sok idő múlva két más budapesti zsidó gimnázium állítatik föl.

Mint hogy pedig az az ügy nem csupán a zsidó felekezet házi ügye, hanem egyuttal a hazai kultúra ügye is, fontosnak tartjuk a zsidó gimnázium felállításának kérdésének felekezeten kívüli megbeszélését.

E czélból mindenekelőtt ama tényre kívánunk rámutatni, hogy a hazai zsidóság mily arányokban veszi hasznát országszerte s különösen a fővárosban a különféle jellegű középiskoláknak? E kérdésre megfelel a válás- és közoktatásügyi miniszternek a törvényhozás elé terjesztett huszonötödik jelentése, melynek adatai szerint 1894/95. évben a hazai középiskolákat látogató növendékek közt a katolikusok 43 6%, a gör. kath. 4 5%, a gör. keleti 5 3%, az ágost. evang. 10 2%, az evang. ref. 14 0%, az unitáriusok 0 7%, a zsidók 21 5% voltak. Még jobban szembeötlik a zsidó középiskolai növendékek nagy arányszáma ugyanazon hivatalos jelentés következő adataiban. Százazer lakos közül középiskolába járt 298 róm. katolikus, 136 gör. kath., 180 gör. keleti, 426 ág. evang., 316 ev. ref., 608 unitárius és 1497 zsidó.

Budapesten akkor (1894/95) fennállott állami, kir. katolikus, magán, ág. hitv. és ev. ref. középiskolájában számszerint tizenegyben a tanulók száma vallásfelekezet szerint! — csak a főbbeket sorolva föl — így oszlott meg: 1937 r. kath., 344 ág. evang., 395 ev. ref. és 1009 zsidó.

Ezek az adatok eléggé igazolják, hogy a vallásfelekezetek közt épen a zsidóság használja ki legnagyobb arányokban a különféle jellegű középiskolákat. Viszont az az adat, hogy a budapesti szemináriumi középiskolán kívül, melybe kizárólag zsidók járnak, az egy vágújhelyi alreáliskolát tartja fönn a zsidóság, arra vall, hogy valamennyi hazai felekezet közt épen ő fordít legkevesebb anyagi erőt a kulturális intézmények ez ágára.

Ez a két, egymással szemben álló tény tartja pedig folyvást napirenden a zsidó középiskolák kérdését, mely le sem kerül a napirendről mindaddig, míg valamely elfogadható megoldásra nem talál.

A megoldás módozatára nézve az *Egyenlőség* föntidézett cikke a közel jövőben három budapesti zsidó gimnázium állítását helyezi kilátásba.

Mielőtt azonban a középiskolák fölállítását megkezdének, szükséges lesz fontolóra venni azt az érvet, mely a köztudatot ebben a kérdésben régen nyomja, melynek Mezei Mór föntidézett országgyűlési beszédében ekkép adott kifejezést: »Nem látnánk előnyt abban, hogy oly iskolai padokból kerüljenek az egyetemre ifjaink, a hol más felekezeti ifjakkal nem érintkeztek, a hol a magyar nemzet közös szelleme közvetlen érintkezésének behatása alatt nem áll. ak.«

Mezei Mór tehát s vele akárhány nem zsidó is attól tart, hogy a zsidók által állítandó gimnáziumnak nem lesz más növendéke, csupán zsidó. Ő pedig, nehogy ez az eset bekövetkezzék, később lemondani a zsidó gimnáziumról. S valóban, ha a Mezei Mór által rajzolt kép bizonyulna reálisnak s a zsidó gimnáziumok állítása ellenébe dolgoznék a nemrég meghozott vallásügyi törvények várható egybeolvastó hatásának, magunk is a zsidóságra nézve ama legkényelmesebb utmódot választanók, a mit Mezei javasolt, hogy a zsidók ne állítsanak középiskolát.

De mivel a kényelmes ut nem mindig a legczélra-vezetőbb ut, szükségesnek tartjuk felvetni azt a javaslatot, hogy nem jobb volna e akként megoldani a kérdést, hogy a zsidóság nevezetes anyagi erejének hozzájárulásával legyen biztosítva a Budapesten állítandó új középiskoláknak bármely felekezeti tanuló által való látogatása? Erre pedig csak egy mód van, az a mód tudnillik, hogy a zsidóság a kezei közt levő s tisztán középiskolai czélra való alapítványait szerződés alapján, bizonyos jogok föntartásával bocsássa át a székesfőváros birtokába, hogy ekként az új iskolák fentartását a *lőváros eszközölje*.

Budapestnek égető szüksége van legalább a két új középiskolára. Illő, hogy ennek költségeit első sorban a zsidó felekezet fizesse meg.*

*

A sok jóakarattért és a látható törekvésért, hogy tárgyilagosnak maradjon, őszinte köszönetet mondva az »Egyetértés« tisztelt cikkírójának, nem tehetjük, hogy a kérdésre nézve észrevételeinket meg ne tegyük.

Először egyet-mást a detailokról:

Ugyanabban a cikkben, melyben elmondottuk nézetünket a zsidó gimnáziumról, miőt az »Egyetértés« szives volt tudomást venni, említettük azt is — de ez

már, sajnálatunkra, kikerülte a tisztelt cikkíró figyelmét —, hogy a vágujhelyi zsidó reáliskolában, mely azon a vidéken missiót teljesít a magyarság érdekében, a tanulók *harmadrésze keresztény*, amint ez a vallás- és közoktatásügyi miniszter legújabb jelentéséből is kitűnik. Megemlíttük továbbá, hogy a nagy-kanizsai zsidó hitközségtől fönntartott *felső kereskedelmi iskolát* keresztény tanulók szintén ilyen arányban látogatják, a zsidó tanulókéval egyenlő tandíj mellett, sőt többen tandíjmentesen.

Az újabb időben létesült zsidó középiskolák ennél fogva nyitvák a keresztény tanulóknak, kiket azok az iskolák ép olyan bánásmódban részesítenek, mint zsidó tanulókat, amiért nem jár köszönet, mert ezzel az illető hitközségek csak kötelességet teljesítenek. Azok a zsidó középiskolák különben csak annyiban zsidó középiskolák, amennyiben zsidók a fönntartói és amennyiben zsidó ünnepeken bennök előadást nem tartanak (de nem tartanak a keresztény ünnepeken sem). Máskülönben minden tekintetben *magyar* középiskolák, még pedig a javából valók. (Hogy mennyire nem tette be lábát pillanatra sem szűkkeblű felekezetiiség, mutatja az is, hogy mind a két intézetben keresztény tanárok is működnek.)

Ilyen értelemben és *csakis* ilyen értelemben törekszünk zsidó gimnáziumra, és ilyen lesz a 3 év múlva létesítendő Freystädter-fele zsidó főgimnázium is.

Az alapítólevél maga is kiköti, hogy az alkotandó iskolába keresztény tanulók ép úgy járhatnak, mint zsidók, de ez megtörténnék akkor is, ha az alapítványozó nem kötötte volna ki. Ott, hol a hitközség kórházaiban jóval több keresztény beteget ápolnak mint zsidót; ott, hol a hitközség árvaházában és sikeknémák intézetében keresztény gyermekeket is nevelnek; ott, hol a zsidó nőegylet jótéteményeiben keresztény szegények oly nagy mértékben részesednek: perczig sem lehet föltételezni, hogy zsidók középiskolát építenek, melybe mást, mint zsidót be nem fogadnak. Ha tenne valaki alapítványt ilyen föltételekkel, a zsidók tiltakoznának ellene első sorban.

A létesítendő zsidó gimnázium (azaz magyar gimnázium zsidó pénzből) semmi esetre sem lesz tehát a társadalmi elkülönítés új tényezőjévé, hanem lesz kulturintézet a magyarság és a közmívelődés szolgálatában, mely sem a tanároknál, sem a tanulóknál a felekezetre tekintettel nem lesz.

Nem elválasztani, de sőt szorosabbra összehozni fogja ez az intézet a felekezeteket, amint hogy szűkebbé válik a viszony két jóbarát között, kik közül az előtt csak az egyik gyakorolta a másik iránt a vendégszeretetet, akkor, mikor a másik is abba a helyzetbe jut, hogy szeretetét a jóbarát iránt kimutathatja.

Indokolatlan hát az *Egyetértés* aggodalma, és a Lipótváros országos képviselője is, azt hisszük, a dolgoknak illetően megvilágítása után szintén lemond skrupulusairól.

Mert hát különös volna azt állítani, hogy zsidó és keresztény tanulók csak úgy szoknak össze, csak úgy olvadnak egybe a nemzeti eszmében, ha zsidók járnak keresztény felekezetek fönntartotta iskolákba, de nem szeretik meg egymást, ha keresztények járnak zsidóktól létesített intézetbe.

Ezek után belátja tán az *Egyetértés* tisztelt cikkírója is, hogy a zsidók nem adhatják át középiskolai alapjaikat a székes-fővárosnak, anélkül, hogy önmagukat arczul ne ütnék. Mert mit jelentene ez az átadás? Azt jelentené, hogy a zsidók elismerik, hogy ha ők állítanak föl azt az intézetet, nem volna olyan liberális és igazságos a keresztény felekezetük iránt, mint a keresztény felekezeti iskolák a zsidók iránt. Már pedig ez nem csak, hogy nem áll, hanem inkább való az, hogy azoknak a különbségeknek sem lesznek nyomai a zsidó gimnáziumban, mik keresztény felekezeti középiskolákban igenis főállanak.

Szabolcsi Miksa.

A pesti izr. nőegyesület.

Ugy gondoljuk, nőegyesületeink között az országban nincs a pesti izr. nőegyesülethez fogható. Munkaköre sokoldalúságában, áldozatkészsége nagyságában bizonyára nincs. Csak az évi kiadások egybefoglalt összegét kell tekintenünk, hogy eloszoljón ez iránt minden kétségünk. 91,484 frt 62 kr. volt az 1897. év jótékonyági szükséglete, amint ezt a f. hó 16-iki közgyűlésen konstataáltak. Bármely más fővárosi nőegyesület — felekezeti, avagy felekezeti jelleg nélkül való — elszámolására emlékezzünk vissza, ekkora összeget egyik sem tud kimutatni. Egynek-egynek a vagyona sem több, mint a pesti zsidó asszonyok testületének évi humanitárius kiadása. Épp a héten fordult meg a lapokban a pesti jótékony nőegyesület évi jelentése is. Régi egyesület ez, jóval régiebb, mint a pesti zsidó asszonyoké. Főrangú hölgyek állanak élén, de az évi kiadás csak vagy 13,400 frt, aminél a zsidó nőegyesület népkonyhája is jóval többé került.

Nem hivalkodásból írjuk ki ezeket. Hiszen a többi fővárosi jótékony nőegyesületek vezetőinek is az volna a legfőbb vágya, hogy legalább abban az arányban tehessenek jót, mint a zsidó asszonyok testülete; de a tömeg, akire a vezetők ott és itt számíthatnak más. A tehetőség kétségtelenül semmivel sem kevesebb. Az arisztokraczia és főpapság e tekintetben még jóval tulszárnyalhatná az ugynevezett plutokracziát. Azonkívül a plutokraczia nincs felekezethez kötve: Itt vannak vagy volt a Mészárosok, a Sexlehnerek, a Haggemmacherek, Dreherek stb. De, s ez sajátos jelenség, a jötevés arányai és pedig nem csak a nőegyesület révén, hanem az egész vonalon mégis a zsidó hitű filantropok javára billennek.

Okait fürkészni ennek: kissé messze vezetne, nem is ez a cél ezuttal. Az alkalom ötlétéből csak a tényrt érintettük, a végből, hogy rámutassunk arra, mikép sehöl

sem a vezetőkön mulik, hogy az emberszeretet munkája arányaiban kifejlődjék s a társadalmi tevékenységnek azt a széles körét ölelje át, amelyet a növekvő pauperizmus jelöl ki a számára. Az ügyszeretet, a szervezés geniéje, a közönyösek hajlamainak felköltése kétségtelenül szintén az emberszeretet munkavezetőinek kiváló kvalitásai közé tartoznak. De e tekintetben is ritka áldást mért az örökkévaló jóság: a mindenható a pesti izr. nőgyesületre.

Bischitzné, aki az örök jóság honába most ért, egy darab megtestesült isteni szeretet volt, az, ami az ige a hívőnek. Nevét, szívet, gondolatát rajongás övezte és mint a diadalra vezető lobogót, vakon követték őt munkájának, eszméinek, érzelmeinek osztályosai. Ő kidült, de utolsó tette kiragogy a gyászos feketeségből, mely utána támadt. A leány árvamenedékház jövőjének biztosítása ez avval a Hirsch báróné által a *magyar vallás-és közoktatásügyi miniszteriumhoz utalt alappal, melynek jövedelmeiből az eddigi évi 12,000 frt segély biztosittatik* s avval az egyszeri adományyal, amely az árvaház újjáépítését teszi lehetővé.

Ugy határozta a nőgyesület, hogy egy évig betöltetlenül hagyja élhunyt örökös elnökasszonyának a helyét; de, ime, ő betöltötte nemcsak erre az évre, hanem az elkövetkezendőkre is; mert nem csak tetteivel, de példájával is; nemcsak munkájával, de ennek folytatásra nevelt tanítványával is, akik hál' istennek, szép számmal vannak, — lehetővé tette az egyesület jótékony munkalataink további fejlődését.

*

Uj elnök nincs s így programot az ez évi közgyűlésen nem hallottunk. Programnak, igaz, megvan az előző évek tevékenysége, eszmei iránya. Ám a kor új igényeket támasztott s a fejlődés ösztöne nem ösmer megállapodást. Ilyen fejlődési ösztönük az intézményeknek is van, amelyek teljesen csak akkor tölthetik be hivatásukat, ha okkal móddal, a közjó határain belül, azokat az ösztönöket kielégítik.

Kezdetben annak szükségessége sem mutatkozott, hogy a leányárvaháznak s a leánymenedékháznak saját elemi iskolái legyenek. Most van mindakettőnek. Ime, ez az alap, amelyen tovább építeni kell és lehet, kell, mert közóhaj és lehet, mert az alap megvan.

Már lansziroztuk a gondolatot. A zsidó nevelőnő-képzés kérdésére célzunk, amelyet legegyszerűbben, leg hamarabb megoldhatónak a pesti izr. nőgyesületi árvaházai révén tartunk.

A pesti izr. nőgyesület maga is évek óta látja, hogy növendékei között szép számmal vannak olyanok, kik hajlandóságot és hivatottságot éreznek arra, hogy tanítónökké, nevelőnökké legyenek. A lefolyt évben is három e téren kiképzett növendék került ki az egyesület szárnyai alól: két gyermekkertésznő és egy tanítónő. Eme cél előmozdítására, igaz, hogy az egyesületen kívül álló intézeteknél, alapítványok is állanak rendelkezésre.

A pesti izr. nőgyesületnél tehát megvolt és megvan a gondolat, mely odairányul, hogy az egyesület tanítónők képzésével hasznos szolgálatot tehet. De a felekezeti szempont hiányzott ebből a gondolatból, amint hogy felekezeti intézményeink közül nem egynél nélkülözzük ezt az irányzatot.

Bocsánat, ne tessék hűledezni, nem a felekezeti türelmetlenség szószólója vagyok. A felekezeti szempontot csak humanitárius intézményben, ott is annyiban tartom én mértékadó tényezőnek tekintendőnek, amennyiben ez más szempontokat absolute nem érint, a felekezetnek ellenben hasznára válik.

Ha mi árvaházainkban növendékeinket zsidóknak, jó zsidóknak neveljük, s e tekintetben bizonyos *missió* hordozóivá tesszük, evvel senkinek sem ártunk, magunknak ellenben végtelenül sokat használunk. Kórházainkban népkonyháinkban hiba volna tisztán felekezeti szempontra helyezkedni; ellenben a protestáns árvaházaktól senki se fogja természetesnek tartani, még kevésbé elvárni, hogy ott minden csak éppen protestáns szellemben ne neveljék a növendékeket.

Ez tiszta dolog. Mi is azt kívánjuk jótékony intézményeinkől — bár kifogást e tekintetben eddig is alig tehetünk — hogy ahol az egyéb érdekek sérelme nélkül megtehető, zsidókat neveljenek. *Missiót* ebben az irányban első sorban a leányárvaházak teljesíthetnek. Adjanak nekünk zsidó tanítónőket, nevelőnőket, akik nem csak az anyakönyvi kivonat tanúsága szerint zsidóhitűek, hanem zsidóhitűek meggyőződésük szerint, s alkalmasak arra, hogy a vallásos élet szakadékait, réseit a családi életből és az otthonból eltüntessék.

A nevelés, képzés, életpálya szerzés minden fokban éreztetett befolyásokkal lehet ezt elérni — s ehez internatus, állandó, egyenletes hatás kell. A leányárvaházaknál ezeknek előfeltételként készen találjuk és csak a fejlődés, a fejlesztés érdekében kell megtenni annyit, hogy pedagógiai képzést is a két intézet növendékei házilag nyerjenek. Inkább a két elemi iskolát kell együvé foglalni és így tenni szabaddá a tért, munkaidőt, vagy akár munkaerőt is; azonfelül pedig a leányárvaház épületének külsőbön álló kibővítése alkalmával is számot lehetne vetni — azokkal az igényekkel, melyekről itt szözlöttünk.

A többit, ami még erre a dologra tartozik, elmondottuk más alkalommal, előzőleg, amikor utalunk arra, hogy a pesti hitközség a nőgyesület hozzájárulásával, a zsidónőnevelésnek — ma általában panaszkodott hiányait könnyen és gyorsan hogyan segíthetne.

*

Főntebb szóba hoztuk a vallásos szempontokat, melyeknek irányító erejét, ott ahol ez más szempontok kára nélkül tehető, követendőnek hirdetjük. Ezen a szalon indulva, magában véve jelentéktelennek tetsző, de végeredményében éppenséggel nem kicsinylendő dologra akarjuk még a nőgyesület vezetőségének figyelmét terelni.

A segélyezések egyrészének mikéntjéről van szó. Hogy a segélyezések mint történnek, ennek részleteiről

nincs tudomásunk, amit nem panaszképpen említünk. Tudjuk, hogy e felől fölvilágosítást szívesen nyújtanának bármikor. Ebbe nincs tehát okunk belekötni.

Amin mi megakadunk, csak az, hogy a nőgyesület kertészutczai háza környékét péntek délutánoként és pedig úgy 3—4 óra között, valósággal ellepik a szegény zsidó asszonyok. A nyomorúság leri róluk. Nem novellát, nem rajzot írok, nem a képet akarom tehát idevetni, amit így hét-hét után télen úgy, mint nyáron láttam. Ugy gondolom, ezek a szegény zsidó asszonyok, akik ott a kertészutczai palota bejárata előtt kaszinóznak, dideregnek, segélykérők, akik a pesti izr. nőgyesület asszonyainak áldástosztó kezét, szívért várják, hogy elvevén az alamizsnát, a szombat menyasszonyát és házuk selymő népét egy-két tál meleg étellel köszönthessék. Nem népkonyhai étellel, hanem olyannal, amit maguk főztek, sütöttek.

Nem hinném, hogy tévedek.

Ámde, ha nem tévedek, akkor a felöllött jelenség fonalán tovább haladva, oda kell kilyukadnom, hogy a péntek délutáni alamizsnaosztás dilemma elé állítja a vallásosabb szegény asszonyokat. Vagy lemondanak arról — különösen télen — hogy megszenteljék a szombatot, vagy pedig megszentelik a szombatot, de éhes gyomorral. Mert ha a délutáni órákban, úgy négy után, kapja meg a segélykérő asszony a neki szánt adományt, akkor abból bevásárolni és különösen télen, az ételeket — húst — rituálisan elkészíteni nem lehet. A szombat menyasszonya csillaggal kél és a szegény zsidó asszony — akinek csak hite van — alig tudja lelkére venni, hogy körmére égett dologgal készítse a nyugalmat.

Ezen változtatni kellene és lehetne; hiszen a pesti izr. nőgyesület jötevő asszonyai, avagy tisztviselői sokkal kevésbé delicat dologtól sem riadnak vissza — amikor istápoltaik javát akarják előmozdítani: maguk is eljárnak adományokat gyűjteni, álarczos bálj jegyeket eladni s az álarczos bálók vegyes közönsége nem riasztja őket vissza önként vállalt nemes kötelmeik teljesítésétől.

*

Minden követ lehengergettem immár lelkemről s a zsörtölődés után jól esik abba a magas régióba emelkednem, amelyet a pesti izr. nőgyesület előző évi munkásságáról képe *Forrai* Gábor, az érdemes egyl. titkár könnyen áttekinthető, nemes tónusu évi jelentése, mit a folyó hó 10-iki közgyűlésen mutatott be, tár elibénk. Igaz, hogy ezt lapozván is, el kell előbb boronganunk. Mert halottakról szól a bevezető ének, első sorban is a megdicsőült *Bischitz* Dávidnérol, azután *Popper* Lajosné született Csillag Rozáliáról volt árvaházi előjáróról, *Leipziger* Vilmosné szül. Deutsch Jenny választmányi tagról. Azután a tiszteletbeli tagok következnek: *Taub* Salamon, aki 50,000 frtot hagyott az egyesület intézményeire. *Reusz* Károly chevra-kadisai elnök, *Ráth* Károly főpolgármester, *Kamer Mayer* Károly polgármester és erényi *Ullmann* Sándor dr., végül *Rechnitz* Henrikné és *Weiser* Miksáné választmányi tagok zárják be ama veszteségek sorát, melyek az egyesületet a lefolyt évben eme támogatói elhunytá folytán érték. Valamennyinek emlékét megörökítették a közgyűlés jegyzőkönyvében.

A lefolyt év eseményei közül legjelentősebb mozzanat, amelyet fentebb is említettünk, az özv. *Hirsch* Mór bárónétól érkezett azon értesítés, hogy a leányárvamenhely részére az eddigi évi támogatásnak megfelelő (12,000 frt) jövedelmet biztosító alapítványt tesz a magyar vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnál letétbe, meg hogy az árvaház ujjaépítését is lehetővé kívánja tenni egy nagyobb adománnyal. A nagy alapítvány oklevél tervét is elkészítették s azt a báróné jóváhagyta.

A nőgyesület, fennállásának most elszámolt 32-dik évében, 91,484 frt 62 krt költött jótékony céljaira, de ennek fedezésére csak 78,764 frt 24 kr. folyt be, úgy, hogy a 12,720 frt 38 krnyi hiányt a megfelelő alapokból kellett leírni; mindamelllett ezen hiány fedezése után is az egyesület vagyona 54,466 frt 62 krral szaporodott. Mivel az előző 1896. évi kiadások 85,445 frt 58 krra, a bevételek pedig 77,608 frt 77 krra rugtak, ez okból az 1897. évi deficit 4883 frt 57 krral nagyobb volt az előző évinél; még pedig azért, mert főképpen az alkalmi és rendes havi segélyezések összege s a népkonyhai kiadások növekedtek. 2579 tagdíjból 1897-ben 14644 frt 50 kr. folyt be, ami az előző évhez képest egyrészt 107 tag-, másrészt 1198 frtnyi díjzaporodást jelent. Ehez járult az álarczos bál 5101 frt 74 krnyi (tavaly 4583 frt 35 kr.) tekintélyes jövedelme és az elhelyezett 625 (tavaly 536) perselyben befolyt 3294 frt 60 kr. (tavaly 2805 frt 25 kr.) adomány.

A jótékonyág egyes szakairól a következők adnak tájékoztatást: A segélyezési szakosztályhoz 4840 kérvény érkezett (előző évben 4410). A segélyezési szakosztály összesen 34840 frt 90 krnyi segélyt nyújtott, 3480 frt 10 krral többet, mint 1896-ban. E segélyezésből 17649 frt 90 kr. rögtöni, 11734 rendes havi, 4935 negyedévi házbér, 377 frt gyermekágyasok segélyezése, 125 frt más segély. A segélyezési alap 38221 frt 82 kr.

Az *árvaszakosztály* jelentéséből kiemeljük, hogy a leányárvaházban 54 növendéket, az árvaházmenhelyben 50 félárva gyermeket neveltek, akiken kívül még 51 künlakó árvának viselték gondját. Eme 155 árvaleány fentartására 31949 frt 72 krt fordítottak. Az *árvaházat* a lefolyt évben 5 leány hagyta el: 1 gyermekkertésző 1 üzleti árusnő, 2 házezetői teendőkből képzett, 1 beteg. Unnepély volt az árvaházban: az elhunyt jötevők emlékére, *Hirsch* Mór br. halálának évfordulójakor, június 8-án a koronázás emlékére, a királyi 10 szobra alkalmából és chanukakor. Az árvaházban a gondnoknői állás helyébe igazgatónői tisztséget szerveztek s azt betöltötték.

Az *árvamenhelyből* 1897-ben 10 leány távozott: 1 tanítónő, 1 gyermekkertésző, 1 szabónő, 1 üzleti árus, kettőt örökbe fogadtak, 4 pedig mint félárva visszakérült jobb módba jutott szülőjéhez. Az árvamenhely *Hirsch* Mór bárónétól 12000 frt évi segélyt kapott, továbbá a *Mária-Dorottya* egyesületnél és Magyar orsz. Fröbel nőgyesületnél általa létesített alapítványi helyek betöltési jogát. Az árvamenhely számára, amelynek fentartási költségei csaknem tisztán *Hirsch* Mór br., majd ennek halála után özvegye terhére estek, azt kérték a bárónétól, hogy az intézet az ő nevét viselhesse. A báróné ehez ilyen értelemben nem járult hozzá, mert férje érdemeit a maga részére lefoglalni nem akarta. A dolgot ezután úgy oldották meg, hogy a báróné hozzájárulásával, báró *Hirsch* árvamenhelynek nevezték el ezt az intézményt, melynek fentartására, mint főntebb jeleztük, a báróné alapítványt létesített.

Az árvaházi alap 369,597 frt 64 kr, az árvamenhelyé 44,642 frt 98 kr.

A népkönyha szakosztály arról ad számot, hogy a lefolyt évben 163,839 ebédet szolgáltatott ki felekezeti különbség nélkül (1896-ban 141,397-et). Ezek közül ingyenes 20,128 volt. Gyermeknek számára valláskülönbség nélkül 7426 ebédet adott 6 kr-áért és 770-et ingyen. A fővárosi gyermekkert egyesület növendékeinek önköltségen szállították az ételt. A népkönyha évi kiadásai 22,779 frt 47 kr-ra rugtak. A népkönyhaalap 22,628 frt 90 kr. Az egyesület a lefolyt évben 37 ülést tartott.

A Popper Lajos-né halála folytán megürült árvaházi előjárói tisztségre *Deutsch* Antalné választották meg, a választmányba pedig tőszögi *Freund* Ferenczné, *Schlesinger* Bertholdné és dr. *Dalnoky* Bélánét hívták meg.

Az egyesületi vagyona az év során 54,466 frt 62 kr-ra szaporodott.

A pesti izr. nőegyesület 1897. évi munkásságának nagy arányait ezek a számok mutatják. Nincs abban semmi túlzás, ha eme számokat tekintve, e cikk elején a pesti izr. nőegyesület és tagjai kiváló-ságáról, páratlanul álló szerepéről beszéltünk. Elfogultság nem vezette tollunk, mert éltünk a kritika jogával is és a fény mellett — ennek elválhatlan kísérője — a vékonyka, jelentéktelen árnyékokra is utaltunk. A jövő számára új teendőt is keresünk, intenzívet, hatá-saiban az eddigiekkel egyenlő értékűt: a zsidó nőnevelés rendezését. Foglalkozzanak vele, barátokozzanak meg ezzel a tervvel. A következő tanévig elég még erre az idő. Nincs benne semmi forradalmi, fölforgató szándék. A kijelölt uton, a kijelölt célok felé csak egy lépéssel kell előbbre lépni, avval a lépéssel, amivel a felekezet érdekeinek az emberszeretet nagy tevékenysége közben is tartozunk.

Haber Samu.

H i r e k.

— Annyi viszontagság után végre megkapja a maga magyar hitzónokát a miskolci hitközség. Választani már többször választott illet és már évekkal ezelőtt, de a hitközség egy töredéke a budapesti orthodox közvetítő-bizottság segítségével mindig meg tudta akadályozni, hogy a hitközség tulnyomó többségének hő óhaja testet ne öltön. A törpe kisebbség, mely kétszer is törpe az intelligenciát és vagyont tekintve, mindannyiszor meglebebezte a választást. Majd az volt a baj, hogy a jelölt a magyar rabbiképző-intézetben végezte tanulmányait, orthodox hitközségnek papja tehát nem lehet (mert a miskolci hitközség orthodox hitközség; a nagy többség nem akarva, hogy ketté szakadjon az ottani zsidóság, inkább maga is az újdivatu orthodox credót fogadta el); majd meg, mint a múlt évben is, azt hozta föl a minden ízében konzervatív, a talmudban és a rabbinikus tudományokban jártas, megválasztott rabbi ellen, hogy — gymnáziumot végzett a budapesti rabbiképző-intézetben. Nem tiltották ugyan ezt sohasem a mózesi szabványok, sem a magyar állam törvényei, sőt az állam mint olyan azért tartja fenn a magyar rabbiképzőt, hogy a hazai zsidóság onnan vegye papjait, de nem tiltja a Tóra sem a világi tudást; hisz maga Mózes írta meg, hogy ő úgy

szeretné Izraelt, ha a népek azt mondanák róla, hogy bölcs és tudós (Mózes v. 4. 6.), a mit pedig a magyar nép sem a káltánosra, sem a magyarul beszélni nem tudó vagy nem akaró rabbira soha mondani nem fog; — mindegy, az újdivatu orthodox tanok szerint magyarországi orthodox hitközség még sem alkalmazhat magyar hitzónokot, plane olyat, ki iskolákat végzett és még hozzá az erre a célra alkotott magyar rabbi-szeminárium-ban. Esztelen ez a törekvés, esztelen és hazafiatlan, de azért fájdalmasan tapasztaltuk, hogy kormány mindedig a magyar hitzónok alkalmazása ellen törő, elenyésző kisebbségnek adott igazat és a miskolci zsidó hitközségnek ma sincsen még magyar hitzónoka, holott 5-ször választott már illet. A legutolsó választás dr. *Spira* Salamon, losonci főrabbira esett. A papválasztó hitközségi képviselő tagjainak 14 tizenötöde (150 közül 140) választotta, de nem foglalhatta el helyét, mert a baglyok újból közbeléptek, megapellálták a választást, mozgósították a megyét, (mely azonban, becsületére legyen mondva, ellenük foglalt állást) míg a budapesti orthodox közvetítő-bizottság a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban védte ügyüket. A miniszter végre maga vette kezébe az ügyet és dr. *Wlassics* Gyulától, a magyarság és a haladás e hatalmas missionáriusától nem várhatott mást senki, mint azt, a mi e héten megtörtént. Az történt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a már említett töredéknek a magyar hitzónok választása ellen hozzá benyújtott föllebbezést elutasította és a hitközség választását helyben hagyta, úgy, hogy a miskolci zsidóság annyi viszontagsága után végre mégis megkapja a maga magyar hitzónokát.

Nagy horderejű dolog ez a miniszteri döntés. Mert ezek után ébredezni fognak ám más orthodox hitközségek is, melyeket eddig ép a miskolczinak a példája riasztott vissza, bárha rég belátták, hogy a mi viszonyaink között tarthatatlan állapot, hogy hazai zsidó hitközségben, plane tős-gyökeres magyar vidéken a rabbi németül, vagy német-lengyelül szónokoljon a templomban. Hisz valóságos botrány, hogy városokban, minő Hajdu-Böszörmény, Hajdu-Szoboszló, Püspök-Ladány et cetera, hol a zsidóság annyira megmagyarosodott, hogy fiatalabbja már nem is ért másképen, mint magyarul, a zsidó pap zagyva idegen nyelven tanítja az igét! Belátták, fölismerték ezt sok orthodox hitközségben; de látták azt is, hogy a központ hatalmas támogatásával a maradiak még e-ldig mindig tudták meghiusítani a magyar hitzónoknak orthodox hitközségben való alkalmaztatását. Ez most már máskép lesz. Dr. *Wlassics* Gyula döntése sok hazafias törekvést szabadít föl majd az orthodox magyar hitközségekben.

— Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat folyó hó 19-én többek közt azt igyekezett bebizonyítani, hogy igaza volt, hogy fölolvadásokat nem rendezett. Bántotta a lelkiismeret, hogy mikor itt volt a fölolvadások ideje, november-től márcziusig, mélyes mély téli álmát aludta; csak hogy ő ezt el nem ösmeri, hanem inkább azt demonstrálta, hogy hiába rendezne ő fölolvadásokat, mert

azoknak nem volna közönsége. És ezt nagy raffineriával ütötte nyélbe. Az ember el sem hinné a mi álmos IMIT-unkról. *Május második felében, egy ünnepnapon, dél-előtt,* lehetőleg száraznak ígérkező tárgyat tűzött ki föl-olvasásra. És a föl-olvasó dr. *Bacher* Vilmos volt, nagy tudós, akit azonban senki soha népszerű föl-olvasónak nem ösmert. Megfogjátok látni, gondolhatta a rendezőség, hogy a terem üres lesz és akik ott lesznek, szívesen adják meg a föl-olvasóknak a multra is, meg a jövőre is. Csak hogy a bizonyításnak csak egyik fele sikerült. Azt ugyanis elérte a rendezőség, hogy mindössze jól megolvasott 39 hallgató előtt olvasott föl dr. *Bacher* Vilmos, de azt nem sikerült bebizonyítani, hogy az IMIT föl-olvasásaira nem érdemes elmenni. Mert *Bacher* föl-olvasása a »Három bibliafordítás«-ról valóban tanulságos, szép és érdekes volt. Ecsetelte a hatást, melyet a Septuaginta, a Saadiás és a Mendelssohn-féle bibliafordítások korokra gyakoroltak és markans vonásokban megrajzolta az illető korszakokat is keretül maguknak a bibliafordításoknak. Az alexandriai zsidók készítette Septuaginta megösmertette a görög világot a bibliával, mely leghatalmasabb előkészítőjévé vált a kereszténységnek, azaz Izrael szellemének a legműveltebb pogány népek között. (Az azonban nem áll, hogy a Septuaginta lett volna az első bibliafordítás. Mert az arameus fordítás (targum) jóval megelőzte a görögöt és hatása oly nagy volt, hogy a zsidó köznép csakis ezen a nyelven olvasta a Szentírást, sőt ezen a nyelven imádkozott, úgy hogy a bálványimádó Babel és Asur nyelve egyenrangú lett a zsidóknál a szent nyelvvel.) Nem kevésbé nagy hatása volt a kulturára és az irodalomra a szurai gaonnak, Saadiásnak arabs bibliafordítása, mely megteremtője lett a spanyol-arab-zsidó korszaknak, melyben a költészet, a philosophia és a matematika oly bámulatos, Európát átváltoztató lendületet vett. Áttért aztán a Dessaui Mózesra, a modern zsidó tudomány megteremtőjére. A kis pupos Mendelssohn világot gyújtott, mely a zsidóságra nézve nagyobb hatása volt, a görög és arabs zsidó fátylavívőkénél, mert Mendelssohn és iskolájának a hatása a zsidóságot valósággal átalakította. *Bacher*, mint a munkában lévő magyar bibliafordítás feje, rátért most a maga munkájára és föl-olvasását így fejezte be:

»A történeti elmélkedés magaslatáról visszapillantottunk e három bibliafordításra és mintegy újtjelzőit ismertük föl bennük Izrael világtörténeti életének. Álljunk még meg egy pillanatig e magaslaton és tekintsünk le onnan önönmagunk törekvésére; fürkészszük, mi legyen jelenkori bibliafordításainknak, mi legyen szorosabban a társulatunk által megkezdett műnek történelmi rendeltetése. E kérdésre önkényt kínálkozik a válasz. Bibliafordításunk föladata a magyar Izrael, — hogy a próféta szavaival éljek, — »ujra birtokosává tenni elhagyott birtokának.* Mert hazánk zsidósága — hiába tagadók — elhagyta legdrágább, legrégebb birtokát. A szentírás népe nem ismeri a szentírást. Annak az irodalomnak, melyből vallásos érzületünket meritenünk kellene, még a szellemi gyönyörködés maradandó becsü forrásai között sem juttatunk helyet. A régi ösvények, melyek őseinket a szentíráshoz vezették, járatlanokká lettek; legyen bibliafordításunk azon új ösvény, melyen visszatérünk elhagyott birtokunkhoz, újra megismerve, újra megszerelve régi bibliánkat.

A lelkesen megéljenzett föl-olvasás után dr. *Kohn* Sámuel elnök szép szavakban mondott köszönetet a tudós föl-olvasónak és fölkérte a társulat titkárát,

* Jes. 49. 8.

ösmertetné az 1000 frtos *Tenczer Pál*-féle pályázat eredményét, mire dr. *Bánóczy József* a következő jelentést olvasta föl.

A pályázatra, mely Budapest területén lévő zsidó hitközségek történetének megírását kívánta, egy munka érkezett, melynek szerzője hangsúlyozza, hogy céljának, tekinté »Budapest története köré a magyar zsidók történetét csoportosítani«. Kéziratának szövege 240 oldalból áll s tulajdonképpen nagyobb része, 178 oldal, csakugyan a jelzett módon van megírva. A budai hitközség multját ecseteli, de műve itt elsősorban adalék a magyar zsidók történetéhez, míg a budai hitközség maga csak másodsorban lép elénk. A XVIII. század derekától kezdve az óbudai — 28. oldalon — és a pesti hitközségnél — 40. oldalon — már tárgyanál, a községek történeténél marad. A pályamű e szerint nem egységes terv szerint készült. Az óbudai és pesti hitközségek történetéből meg annyit sem ad, a mennyit kívánni kellene, mert ezek külső történetének csak vázlatos átnézetét kapjuk, legnagyobb részében meg olyant ad, a mi bár érdekes és tanulságos, de a budai és pesti hitközségekkel semminemű kapcsolatban nem áll, tehát egészen mást tartalmaz, mint a pályakérdés kívánja.

Míg így szerző egyfelől anyaga körét kellett volna jobban tágitja, másfelől anyaga határát a megengedettnél szűkebbre veti, a mennyiben csak 1848-ig haladt, holott a Budapest területén fennálló hitközségek nagyobb mértékű fejlődése, részben legalább, csak akkor kezdődik.

E jelentékeny hiányok mellett is azonban teljes méltánylattal szólhatni a műről és írójáról, ki több évi tanulmány és lelkiismeretes buvárlat gyümölcsét nyújtja. Szező a keresztény és zsidó kutfőkben egyaránt járatos, a levéltárak rejtett kincseiből bővegesen merített. Nagyjában felfogása higgadt és józanul ítéli meg az eseményeket. E mellett magyarosan, érthetően ír. Itt-ott pongyola ugyan, de ez kétség kívül a gyors munka következménye, mert egyes fejezetek arról tanuskodnak, hogy eleven tollu, ügyes íróval van dolgunk.

Mindezek alapján a pályamű a kitűzött díjra érdemesnek ítéltetik azon szoros fölkétellel azonban, hogy szerző a mű tárgyához nem tartozó összes kitéréseket okvetlenül kihagyja s az események elbeszélését 1867-ig folytassa oly módon, hogy az emancipációról hozott törvény legyen az egész műnek befejezése. Szerzőnek jogában áll a pályadíj felét, 500 frtot, nyomban a kihirdetés után fölvenni, a másik felét, esetleg — a mennyiben e kedvezmény nyelven élni nem kíván — az egész összeget csak az esetben kapja kézhez, ha a kifejtettekhez képest javított, illetőleg kiegészített munkáját 1899. év végéig a társulat elnökéhez készen betérjeszti.

A munkát, mint mindenki tudta, dr. *Büchler* Sándor, pár hónap óta keszthelyi rabbi, írta, kit az »Egyenlőség« olvasói is jól ösmernek, lapunkban megjelent érdekesnél érdekesebb cikkeiből. A jelíges levél fölbontása tehát senkinek meglepetést nem hozott, de hozott igenis a jelentés, mely a magyar tudományos akadémiát vitte be egy kissé a mi kicsiny szerény társaságunkban. Tekintetbe kellett volna vennie a jelentésnek, hogy a fiatal történetíró teljesen új talajon mozgott, hogy valóságos uttörő egy korszak festésében, melyre nézve ő hordta össze az első adatokat, valóságos kincsárt a magyar zsidók története leendő megírójának az utolsó 3 században. Mit is kezdett volna dr. *Büchler* tárgyával? Törté-

nete Budapest területén lévő hitközségek közül csak a hajdani budainak van, mely a törökök kiűzésével be is fejeződött. De erről a hitközségről adat vajmi kevés van. Befoglalta hát dr. Büchler történetét tágas, értékes keretbe, a magyar zsidóknak szintén ösmerelein általános történetébe abból a korszakból. Ez nem gáncsolat érdem, hanem dicséretet. Ha majd kijárt utakon mozgunk, ha majd meglesz a magyar zsidók története, tán igazságos lesz az ilyen jelentés; most, hogy a kívánt történetet csak abban a keretben írhatták meg, a melyben dr. Büchler megírta; most, hogy minden adat, minden okmány, amit fölkerest, föloldozott és közétett, új és ösmerelein, dr. Büchler munkája egész más méltatást érdemelt volna. Jogos azonban a jelentésnek az a kívánsága, hogy a szerző a történetet az emancipációig terjessze ki.

A jelentés fölolvása után az átdolgozott alapszabályokat kellett volna meghallgatnia a rendkívüli közgyűlésnek, de ifj. dr. Neumann Sándor fölszólására elfogadta, anélkül, hogy meghallgatta volna, mert hisz ugy is ösméri, mire az elnök dr. Kohn Sámuel, köszönetet mondva a közönségnek, hogy a *szép májusi nap ellenére* is eljött, az akkor már csak 20 tagból álló gyűlést berekesztette.

Sz. M.

— **Egy akol egy pásztor.** Az aradiak most adták át rendeltetésének az ő új kereskedelmi és iparkamarai székházukat. Az ünnepségen, melyet ez alkalmából f. hó 19-én rendeztek, résztvett Dániel keresk. miniszter is, a kinek jelenlétét a felekezetek és helyi hatóságok arra használták föl, hogy tisztelegjenek előtte. A tisztelgők sorában a helyi felekezetek felekezeti képviselői együttesen, *egy* küldöttségben jelentek meg Csák Czirják minorita tartományi rendfőnök vezetése alatt. Amint a többi felekezetek papjai, úgy a zsidó felekezeté is, Rosenbergy Sándor dr. főrabbi személyében, résztvettek a küldöttségben, a mely ilyen összeállításban nem mindennapi és kétségtelenül az összes felekezetek részéről a türelmességnek és testvéri szeretetnek nem mindennapi jele. Ez nagyon helyesen kifejezést nyert úgy a vezető szónok, Csák Czirják beszédében, mint Dániel miniszter válaszában.

»Fogadja Excellenciád, így szólt a minorita rendfőnök, őszinte tiszteletünk ismételt kifejezését s azon kijelentésünket, hogy amint bennünket, Isten igéjének hirdetőit ma az egymást megértő szeretet hozott ide Excellenciád tiszteletére, úgy ez fűz össze itt a város falai között mindennapi munkánkban, melylyel Isten, haza és király iránt való hűségünkben állandóan megmaradva, legjobb erőinkkel, utolsó csepp vérünkig kívánjuk szolgálni édes hazánk érdekeit.«

Dániel br. miniszter válaszából kiemeljük ezeket:

»Legyenek meggyőződve, hogy mindig nagyon örülök, ha szerencsém van az egyház képviselőihez, kik igazi humanizmussal terjesztik híveik és egymás között a felebaráti szeretetet. Fokozza ezen örömmel az, hogy a különféle felekezetek lelkészeit karanfoga látom együtt működni, jelképeül annak, hogy alapjától kezdve felfogják a felebaráti szeretet magasabb elveit. Ugy engem, mint a kormány többi tagjait az az elv fog mindig vezérelni, hogy az összes felekezeteket humánus missziójuk teljesítésében a leghathatósabbán támogassuk.«

— **Jubilansa van az Egyenlőségnek.** Jubileumot ül e mai számban lapunk legkedveltebb rovatja Gyöngyszemeink az ebben a számunkban közöltekkel betöltik a kétezeret. Nem szerénykedünk; tudjuk, mijévé vált az ősi

tiszta erkölestől áthatott bölcsesség, tudás és szellemesség e becses füzére olvasóinknak. Gyűjtés, csiszolás, átalakítás közben mi is még nagyobbra tanultuk becsülni e drágaságokat, mint valaha. Azért nem is rekesztjük be a rovatot kétezerrel, de folytatni fogjuk tovább. A talmod, midras és a rabbinikus irodalom forrásai kifogyhatatlanok és Isten segítségével találunk mi még azokban vagy egynehány ezret. A mai jubileumot úgy üljük meg, hogy e szellemi kincsekből ebben a számban jóval többet adunk, mint máskor.

— **Zsidó női nevek.** Agai Adolf, a magyar humorista-irodalom és a magyar tárcza atyamestere a »Pesti Hírlap«-hoz intézett egy levelében többek közt boszankodik, hogy »valamennyi, vagy csaknem valamennyi zsidó női nevek német eredetűek. Ebben sok az igaz, de azért sem nem »valamennyi«, sem nem »csaknem valamennyi.« Sprinca, Szalda, Cserna, Dobris, Reyna, Bella, Manda, Peszl, Kéla, Gella és még sok más nálunk is divó zsidó női nevek nem német, hanem olasz, spanyol és különösen szláv eredetűek, eltekintve attól, hogy leggyakrabban nálunk is és máshol is a zsidók között a bibliai nevek, mint Hanna, Éva, Mirjam, Eszter, Szára, Rebeka, Rachel, Lea, Milka, Debora, és mások. Ritkábbak a tiszta héber, illetve bibliai Zsuzanna, Hulda, Sulamit, Tamar, Dina, Abigail, Eliseba és még számtalan női név, mik a bibliában előfordulnak. De nem ennek az elmondása e sorok célja, hanem a nagyhirű író fölszólása alkalmából el akarjuk mondani azt, hogy ha a régiek zsinagógiai nevek gyanánt mindenféle nem héber neveket adhattak leánygyermeküknek, nem látjuk be, miért ne adhassunk mi magyarok tiszta magyar neveket leányaiknak, értem zsinagógiai nevek gyanánt. Miért ne mondhasa el a névadásnál a tórafölvasó »vejikoré sema b'Jiszróel Mariska (neveztessek az ő neve Izraelben Mariska), a mint hogy mondja »vejikoré sema b'Jiszróel Taube, Hindl vagy Peszl?« A magyar zsidó előtt csak két név lehet szent: a magyar és a héber, de semmi szentsége reánk nézve sem a lengyel, sem a german, sem semmiféle más nemzettől kölcsönvett női névnek.

— **A pesti izr. nőegyesület,** melynek előző évi áldásos tevékenységét mai számunk más helyén ösmertetjük, Herzl Antalné alelnök elnöklété alatt f. hó 16-ikán tartotta meg XXXII. rendes közgyűlését. A közgyűlésen megjelentek: Pfeifer Ignáczné, Gárdonyi Neumann Frigyesné, Schwarcz Sándorné, Keppich Lipótné, Schreiber Mórné, Deutsch Antalné előjárók, továbbá Wolfner Zsigmondné, Palotai Fülöpné, Kornfeld Zsigmondné, erényi dr. Ullmann Sándorné, domonyi Brüll Miksáné, Schwarcz Jakabné, Fürst Jakabné, Friedmann Ignáczné, Popper Samuné, Geiger B. Zsigmondné, dr. Neumann Arminné, Adler Lajosné, dr. Pollák Regina, Frank Antalné, dr. Reinitz Józsefné, Herz Arminné, dr. Reich Miklósné, Deutsch Sámuelné választmányi tagok, ugyszintén Müller Mórné, Szirmai Oszkárné, Kramer Leoné, Fürst Lászlóné, Netter Albertné, Fürst Imréné, budai Goldberger Bertalanné, dr. Weisz Sándorné stb..

A napirend előtt megemlékeztek a lefolyt évben elfogadott veszteségekről és különösen arról a mérhetlen csapásról, mely az egyesületet Bischitz Dávidné elhunytá folytán érte. Bischitz Dávidné emlékének méltóságul elhatározták, hogy helyét egy évig betöltetlenül hagyják. A fölvasott évi jelentést, melyet más helyütt ismertettünk s amely Forrai Gábor tollát dicséri, egyhangulag tudomásul vették s az elnökségnek a fölmentvényt megadták, azonfölül köszönetet szavaztak Herzl Antalnénak, az egyesület érdemes alelnökasszonyának és pénztá-

rosának, valamint az előjáróknak, az egész választmányának és *Forrai* Gábor titkárnak, a fővárosi tanácsnak, a sajtónak és az egyesület pártfogóinak. Végül megválasztották a számvizsgáló-bizottság tagjait, akik a következők: hevesi *Bischitz* Lajos, budai *Goldberger* Berthold. *Leipzigér* Vilmos és baranyavári *Ullmann* Adolf.

A köszönetet *Lederer* Ábrahám igazgató főlészólasására szavazták meg, aki lelkes hangon beszélt. Abból indult ki, hogy az egyesületet ért nagy veszteség miatt érzett gyász megüli a közgyűlés hangulatát is, mert akit Isten adott, mint *Hiob* mondá: Isten vette el. Kétségbeesésre azonban nincsen ok, az elköltözött nyomában fölkapta a gyászba borult zászlót az egyesület alelnökasszonya, aki a múltban is mindenkor szívvel lélekkel teljesítette a vezér teendőit; itt van a lelkes előjáróság, jótettekért hevülni meg nem szünő szívével; itt a választmány, a szeretet igéit hirdetve és követve és itt az egyesületi tagok, a pártfogók nagy zöme, akik megannyian kipróbált munkásai a humanizmus műveinek. Ilyen szervezet, ilyen kipróbált munkaerők mellett nincs visszacsúszás bár az utolsó év tennivalói sokszor nélkülözni voltak kénytelenek a már akkor betegeskedő elnökasszonyt, az egyesület mégis ebben az évben érte el jótékony szolgálatai legnagyobb mértékét.

— **A »Zion« választása.** A ma már 15.000 taggal dicsekedő e jótékonyági egyesület, tehát a legnagyobb ilyen természetű társulat az egész országban, f. hó 19-ikén tartotta elnökválasztó gyűlését. Megválasztották újból egyhangulag és nagy lelkesedéssel *Tenczer* Pált, kinek neve biztosíték az egyület még nagyobb fölvirágzására.

— **Falk Miksa kitüntetése.** Ő felsége a király *Falk* Miksát, a Pester Lloyd szerkesztőjét közszolgálati elismeréséül a Szent István-rend középkeresztjével tüntette ki. Az egész sajtó örömmel köszönti az elismerésnek ezt a ritka magas jelét, mely a legérdemesebbek egyikének, a szabadelvűség rettenthetlen bajnokának jutott osztályrészéül. *Falk* Miksa neve mint felekezeti nem miénk, de a mit legjobban csodálnak benne: stílusát a zsidó iskolából hozta magával s ezt érvényesítette politikai, publicisztikai pályáján, melyet mindenkor arra használt, hogy a szabadelvűség eszméiben kár ne essék. Vezető harciosa volt ő az emancipációnak és a recepczióban is tisztos része jutott. Olvasóink, mint felekezeti emberek is csak a legnagyobb örömmel vehetik tudomásul a királyi kegynek azt az előkelő nyilvánulását, mely *Falk* Miksa közéleti, szabadelvű munkásságára tette föl a koronát.

— **Kitüntetések.** *Ballai* Lajos dr. keresk. miniszteri osztálytanácsost ő felsége a király a vaskoronarend harmadosztályu jelvényével tüntette ki. *Sarbo* Vilmost a Fonciére pesti biztosító intézet vezérigazgatóját ő felsége a király »szepesváraljai« előnévvel magyar nemesi rangra emelte. *Ballai* dr. kiváló szakereje a keresk. miniszteriumnak, aki a millenáris kiállításon s mint a budapesti áru és értéktőzsde miniszteri biztosa szerzett kiváló érdemeket. A kiegyezési törvényjavaslatok elkészítésében is jelentős szerepe volt. *Sarbo* Vilmos a biztosítási ügy terén szerzett érdemeivel és az ország közgazdasági életében kifejtett tevékenységével szolgált rá a királyi kitüntetésre. A biztosító intézetet, melynek élén áll, három évtizedje vezeti. Mindakét kitüntetést nagy meglepéssel fogadta a közvélemény!

— **Nagykanállal.** A kiválóbb lakomáról azt mondja a magyar nép, hogy azon nagykanállal esznek. A királyi asztal, valamint a miniszterelnöké is kétségtelenül kiválóbb lakomák és nagykanalás ebédet nyújtanak. Ilyen

nagykanalás ebédben a héten három hitfelünknek volt része. A király asztalához *Mezei* Mór dr. orsz. képviselő volt hivatalos, míg a miniszterelnök delegacionális ebédjén *Rosenberg* Gyula dr. orsz. képviselő, a delegacionális tengerészeti bizottság előadója és *Oppenheimer* Lajos báró osztrák delegátusok vettek részt.

— **A kisegítő szentföld.** Gabona a vén Európában és az új Amerikában nincs s hetek óta halljuk a nagy lamentálást az árak fölszökése és a készlet hiánya miatt. A bajon sem a vén Európában sem az új Amerikában nem tudnak segíteni s még a gabonavámok megszüntetése sem segít. De mikor ilyen nagy a szorultság előáll a szentföld, az egykor tejjel mézzel folyó, a szentföldnek is zsidó gyarmatai, számszerint vagy harminczan, amelyek köveket puhítottak meg és szántottak föl, hogy kisarjazzassák belőle isten áldást, a régihez hasonlót. A szentföldi zsidó kolóniáiban most arattak. Bő volt a termés, mit a földművelésből kirekesztettek munkás keze készített elő. És úgy olvassuk, hogy a szentföldről jön a gabona ez évben vén Európába és az új Amerika kisegítésére. Nem sok, amit küldhetnek, de mégis valami s az éhezőnek egy falat kenyér egy ital viz is jól esik. Így segít a szentföld, a kitagadott zsidó földművesek munkája — akkor, amikor a segítség legjobban esik.

— **Új templomi előjáró.** Nemrégiben hirt adtunk róla, hogy *Boschan* Jakabné elhunyt fia emlékét avagy 30.000 frtnyi alapítvánnyal s egy holdtetezai ház adományozásával örököltette meg, melyet az orsz. rabbiképző javára rendelt alapítványul. Ennek a nemeslelkű asszonynak férje *Boschan* Jakab földbirtokos most szintén istenes rendeltetéshez jutott. A pesti izr. hitközség ugyanis fölkererte, hogy néh. *Beer* Berthold halálával megürült templomi előjárói tisztséget fogadja el s a fölkerert földbirtokos ennek a hívásnak szívesen engedett.

— **Tisztelgés.** *Bacher* Vilmos dr., a rabbi-szeminarium tudós tanára gondoskodott arról, hogy a magyar bibliafordítás, melyet az I. M. I. T. adott ki, lehetőleg hű és az eredeti szöveg értelmének megfelelő legyen. A ki a bibliafordítás nehézségeit ösmeri, az tudja, hogy az olyan munka, minőt itt *Bacher* Vilmos dr. végzett, minő nehéz, fáradságos és mennyi önzetlen ügyszeretet vesz igénybe. Ez okból a magyar bibliafordítás értékének méltánylói az I. M. I. T., mint halljuk, küldöttségileg fogt. hó 22-én köszönetet mondani *Bacher* Vilmos tanárnak önzetlen fáradságáért.

— **A szegedi segédrabbi.** A minap megirtuk, hogy *Löwinger* Ármin dr., ki a budapesti rabbi-szeminariumból került ki, a szegedi zsidó hitközség segédrabbijává választotta meg. Az új segédrabbi f. hó 20-án *pénteken este* prédikál először.

— **Nagy hagyományok.** Orthodox részről nem igen szoktattak bennünket ahoz, hogy az életen túlévő jótékonyágot jegyezzünk föl egyes követőiről. Igaz, a »tudósok« és jámborok mind szegények, s hihetőleg ennek a körülménynek is jelentékeny része volt eme jelenség előidézésében. Abból az alkalomból utalunk erre, hogy most egy máramrosszigeti hitfelünk, *Kaufmann* Chajim, elhunyt és mint egy héber betűs német ujság jelenti, nagy hagyományokkal örököltette meg emlékét. A kérdéses lap szerint a szigeti talmud tóra egyesület 10.000 frtot, szülővárosa chevra kadisája 5.000 frtot, a máramrosszigeti chevra 2000 frtot, a népkönyhaegyesület 800 frtot, a misna-egylet és a misnajos-egyesület egyenkint 500 frtot, nyolcz máramrosszigeti egyesület 100—350 frtot és 75 rabbi meg talmudista kisebb nagyobb, 1500 frtig terjedő összeget kap a hagyatékból.

Legismeretesebb
magyar
gyártmány.

Gőzcséplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó
felvilágosítással és tanácscsal,

ugyszintén

általános árjegyzékkel
vagy részletes

költségvetéssel,

szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár
részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső vácsi-út 7. szám.

Czímre ügyelni tessék!

A vágújhelyi állam. segélyezett izraelita reáliskola
igazgatóságától.

P á l y á z a t.

A vágújhelyi állam. segélyezett izr. alreáliskolán folyó évi augusztus hó 30-án elfoglalandó két tanári állásra, úgy mint:

- a magyar-német vagy magyar-francia nyelvű és
- a mennyiség-termesztani tanszékre pályázat hirdettetik.

A rendes tanár alapfizetése 1200 frt, 200 frt lakbér és öt 100—100 frtos ötödéves korpótlék. Az alapfizetés idővel 1300 frtra és 1400 frtra emelkedhetik. A rendes tanárok az orsz. nyugdíjintézet jogos és kötelezett tagjai lesznek. Előnyben részesülnek azok, kik a tornatanításra képesítve vannak. A tornatanításért külön 150 frt évi fizetés jár. A heti órák száma 20—21.

Okleveles pályázó hiányában helyettes tanár azon kötelezettséggel alkalmaztatik 800 frt díjazással, hogy még az 1898/9-iki tanév folyamában a tanári képesítést megszerezze.

A pályázók az izraelita hitközségi előjárásához czimzett, kellően felszerelt folyamodványukat f. év június 15-ig a reáliskolai bizottság elnökségéhez nyujtsák be.
Vágújhely, 1898. május hó.

Dr. Sonnenfeld Bernát,
hitk. elnök.

Altmann Jakob,
igazgató.

Az óbudai izr. hitközségtől.

Pályázat.

Az óbudai izr. hitközségnél f. év augusztus 15-én betöltendő főkantori állásra ezennel pályázat hirdettetik. Évi javadalom a saját személye részére 1000 frtban, az énekkar részére szintén 1000 frtban megállapított készpénz fizetésből, továbbá természetbeni lakásból és az itt szokásos mellékjövedelmekből áll.

A pályázóktól (25—35. éves korban) megkivántatik hogy:

- kitünő hanggal, zenei képzettséggel, az énekkar betanítására és az énekkar kíséretében ugy a mai kor szerinti mint a régi hagyományos templomelőadásra való kellő szakavatottsággal;
- metszői »שׁוֹב וְקוֹרֵא« minősítéssel, vagy hitoktatási képességgel;
- minden esetre pedig a magyar és német nyelvben szó- és írásbeli jártassággal birjanak;
- szigoruan vallásos előéletűek legyenek.

Magyar állampolgár előnyben részesül.

Pályázni szándékozók fölhivatnak, hogy az életkort és családi állapotot feltüntető, az eddigi működést és előéletet igazoló okmányokkal felszerelt pályázati kérvényüket az alulírt előjárásnál legkésőbb f. é. június hó 15-ig terjesszék be.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsáttatnak, utiköltségek pedig csak a megválasztottnak fognak megtéríteni.

Budapest, 1898. május hó 11-én.

Az óbudai izr. hitközség előjárósága.

Besztercebányai izr. hitközségtől.

Pályázat.

A besztercebányai izr. hitközség népiskolájánál az 1898—99-iki tanév kezdetével egy tanítói állás üreedésbe jön, melynek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik. Jövedelme: 550 frt, esetleg 600 frt évi törzsfizetés, 50 frt lakbérátalány és 25—30 frtig terjedhető beiratási díjosztalék. Pályázhatnak képezdét végzett okleveles tanítók, kik a magyar, német és héber tárgyak tanítására képesítve. Pályázók kötelesek tanulmányaikat és eddigi működésüket föltüntető bizonyítványaikat, továbbá születési, egészségi, valamint családi állapotukat bizonyító okmányaikat eredetben vagy hiteles másolatban kérvényeikhez csatolni. A kérvények legkésőbb f. é. június hó 16-ig az alulírt előjárásához nyujtandók be. A megválasztott tanító f. é. szeptember hó 1-én tartozik állását elfoglalni.

Besztercebányán, 1898. május hó 18-án.

Tandlich Manó,
hitk. elnök.

A kismartoni aut. orth. izr. hitközségtől.**Pályázat.**

A kismartoni aut. orth. izraelita hitközség 4 osztályu népiskolájánál f. évi szeptember 1-től egy tanító vétetik fel. Évi fizetés lakbérilletményvel együtt 1100 korona. Pályázók felhivatnak mikép ez irányu kérvényüket az eddigi működést, kort és családi állapotot igazoló bizonylatokkal felszerelve, az alulirt elnökséghez czimezve f. évi június 15-ig adják be. A magyar nyelv tökéletes bírása és héber képzettség elengedhetetlen kötelek. A felvétel egyelőre egy próbaévre történik, melynek sikeres megállása után a véglegesítés következik. — Utazási költségek megtérítésére csak a felfogadott tarthat igényt.

Kismarton, 1898. május hó.

Solták Lajos s. k.,
titkár.

Hoffmann Lipót s. k.,
hitközségi elnök.

Az ujbpesti izr. hitközségtől.**Pályázat.**

Az ujbpesti izr. hitközségnél betöltendő II. kántori állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Csakis zeneileg képzett, jó hanggal bíró, kifogástalan Tóraolvasó בעל טורא, énekkar vezetésére képes s a férfikort túl nem lépett kántorok pályázhatnak. Az állás 1500 korona évi fizetéssel és 300 korona lakbérilletményvel javadalmaztatik. Az a pályázó, aki elemi iskolában való hittanításra képesítéssel bír, előnyben s alkalmazás esetén külön díjazásban részesül.

Okmányokkal kellően felszerelt pályázati kérvények f. é. május hó 24-ig az alulirt hitközségi elnökséghez nyújtandók be.

A megválasztott az állást azonnal elfoglalhatja. Próbaelőadásra pedig csak az erre meghívottak bocsátatnak, az utiköltség megtérítésére pedig csakis a megválasztott tarthat igényt.

Ujbpest, 1898. május hó 12.

Dr. Lichtmann Mór,
titkár.

Weisz Mór,
elnök.

A nagykőrösi izr. hitközségtől.**Pályázat.**

A nagykőrösi izr. hitközségnél a kántori állás f. évi augusztus hó 1-re betöltendő. A kántornak egyttal שוחט ובודק וקורא-nak is kell lennie. Javadalmazása évi 600 frt fizetés, lakás és fél sehitá. Kellően felszerelt pályázatok a kor és családi állapot feltüntetésével legkésőbb f. évi június hó 30-ikáig küldendők be. Kik magyarul beszélni tudnak, előnyben részesülnek.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsátatnak. A megválasztott részére az utiköltségen kívül 30 forint költözködési átalány biztosittatik.

Nagykőrösön, 1898. május 15. Az előjáróság.

A battonyai izr. hitközségtől.**Pályázat.**

A battonyai izr. hitközség f. évi szeptember hó 1-től betöltendő üresedésben lévő tanítói állásra ezenel következő feltételek mellett pályázatot nyit. Évi 400 frt, azaz négyszáz frt készpénz, szabad lakás, 12 méter tűzifa. A jegyzői teendőkért külön díjazás.

A megválasztott tanítónak több családnál magánórák tanítása kilátásba van helyezve. Előnyben részesülnek nőtlének, vallásos előéletűek. Elősmert zsidó pap részéről bizonyítvány kéretik. Pályázók tartoznak kérvényüket a tanítói oklevéllel f. év július hó 1-ig fent említett hitközségi előjárósághoz benyújtani.

Kelt Battonya, 1898. május hó 8-án.

Geller Ferencz,
hitk. jegyző.

Deutsch Zsigmond,
hitk. elnök.

HIRDETÉSEK.**MATTONI****„Erzsébet” Sósfürdője**

gyógyhely BUDAPESTEN (Budán).

Idény május 1-től szeptember végeig.

Kiváló gyógyhatással bír

női bajokban és altesti bántalmakban.

Rendelő orvos:

Dr. BRUCK J., az országos közegészségi tanács rk. tagja
V., Nagykorona-uteza 23. szám.

Egészséges fekvés, jutányos lakások, jó vendéglő.

Pontos közlekedés a társaskocsikon reggel 5 órától kezdve.

Állomási hely:

Ferencz József-tér, a régi Lloyd-épület közelében.

Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részv.-Társaság.**Közlemény.****Kirándulási hajójáratok.**

A Magyar Folyam, és Tengerhajózási Részvénytársaság f. évi május 22-etől kezdve további intézkedésig minden **vasárnap** és **ünnepnapon** külön kirándulási hajót indit Budapestről Visegrád—Nagy-Marosra és onnan vissza Budapestre és pedig a szentendrei Dunaágban lévő összes állomásainak érintésével.

A külön gőzös Budapest (Eötvös-térről) reggel 7 órakor indul Visegrád—Nagymarosra s onnan esti 6 óra 45 perczkor. Visegrádról pedig esti 7 órakor indul vissza és körülbelül 1/2 10 órakor este érkezik Budapestre.

A menettérti jegyek igen olcsók, a meny nyiben Budapest, Visegrád—Nagymaros között egy I-ső oszt. menettérti jegy ára 1 frt, egy II. oszt. menettérti jegy ára pedig 60 kr.

Harmadosztályu jegyek ezen hajóra nem adatnak ki. — Közelebbi értesítéssel az erre vonatkozólag kifüggesztett hirdetémények szolgálnak.

Budapest, 1898. évi április hó.

Az igazgatóság.

GEYER OSIÁS

könyvkereskedésében

BUDAPEST, Király-utca 20. szám alatt
kapható:

- Schuk, »Schulchan-Aruch«, német fordításban, kötve 1 frt.
 תורה német fordítással, melyben a »ש"י-commentár« pontozott szövegével is németre van fordítva öt vászonköt. 5 frt.
 זכות אבות Homilien über die Sprüche der Väter (פרקי אבות) von Dr. Meisel. I., II., III. Bd. frt 1.80.
 Geist des Talmud. Hochinteressante Lectüre für jüdische Familien. (1,50) 60 kr.
 »Kurz und gut!« 20 Predigten für Feste, Sabbathe und Gelegenheiten. 80 kr.
 Ehrentheil, Confirmationsreden, für jeden Wochenabschnitt. frt 1.50.
 Hamagid, Auswahl von Bibel-, Talmud- und Midraschstellen, in homeletischer Bearbeitung. 90 kr.
 Stimmen der Freude, Reden und Toaste bei freudigen Gelegenheiten, von Lion Wolf. (1.80) 1.20.
 Hirsch Samson Raff. Pentateuch mit deutscher Uebersetzung nebst Commentar in 5 prachtvollen Leinwandbänden. 13.—
 Hirsch, »Dein Haftarol«, nebst deutscher Uebersetzung und Commentar, in Leinwandband. 4.70.
 תורה nebst hebräischem Commentar, von Prof. S. D. Luzatto, auf dem feinsten Regalpapier. 6.50.
 ישעיה, nebst hebräischem Commentar, von Demselben 4.—.
 זכרה, über die Lehre der Caballa und der Entstehung der hebräischen Accente, von Prof. S. D. Luzatto 3.50.
 Postai megrendelések utánvét mellett pontosan eszközöltetnek.

היימליך אדאלף

גראבשטיינלאנער בודאפעשט קערעפעשער שטראסע

HEIMLICH ADOLF

Budapest, Kerepesi-út 61. szám.

Ajánlja

gyári sarkörakárát

mindazok figyelmébe, kiknek e szomorú kötelességet teljesíteniök kell.

Olcso, szép és pontos kivitelért kezeskedik a czég jó hirneve.

Katonaügyi iroda.

BUDAPEST,

VII., Kerepesi-út 6. szám.

Eljár gyorsan és olcsón a tényleges állományu tiszték és legénység és egyéves önkéntesek összes katonai és személyi ügyeiben; elintézi a reklamációkat, a védőkötelesek vagy tényleg szolgálók és a tiszt urak házassági ügyeit, az illetőségi ügyeket, a vidéken és külföldön tartózkodók útleveléit és a cs. kir. katonai és a magy. kir. honvédségi nevelő-intézetekbe való fölvétel ügyében gyorsan és sikeresen jár el.

Irodai órák: délelőtt 9—12-ig délután 3—6-jg.

Dominki János,

volt esász. és kir. százados.

Adriai Biztosító-Társaság Triesztben. (Riunione Adriatica di Sicurtà).

Élethiztosítási ágazat (A). Vagyonkimutatás 1897. december 31-én.

VAGYON:		TEHER:	
korona	fl.	korona	fl.
Ingatlanok Budapesten, Triesztben, Bécsben és Milánóban (jegyzék szerint)	4.870.400	Külön nyereségtartalék	8.000.000
Értékpapírok (jegyzék szerint)	36.560.966	Rendelkezésre álló tartalék	2.614.819.66
Függő károk tartaléka	196.612.10	Artolyamigadozásti tartalék	900.000
31-ig járó kamatai	449.777.80	Tűzhiztosítások díjtartaléka	698.000.84
Haszonélvezeti járadékok és lőkek	26.701.16	Szállítványhiztosítások díjtartaléka	4.489.204.60
Kötvénykölcsönök	3.733.127.46	Függő tüzkárok tartaléka	1.75.663.78
Követelések más biztosító-társaságnak	747.311.82	A társulati tisztviselők tartaléka	698.140
Különféle ügynökségek	911.894.70	A társulati pénztára	210.206.04
Különféle adósok	7.316.06	Jubileumi alap tisztviselők leánytalnak kibazastására	906.986.72
Még nem törlesztett jutalékok és szervezési költségek	47.501.607.10	Biztosító-társaságok követeleése	52.000
		Különféle hitelezők	1.165.622.06
		Fel nem vett osztalékok	904.117.72
		1896-ól áthozott nyereség	13.188.74
		Az üzletév nyeresége	808.130.32
		1) 2.614.819 kor. 66 fl. átutalás a jelen zárszámból	21.615.224.45
		2) 966.986 kor. 72 fl. gyarapítás	
		33.619 a 98 a jelen zárszámból	
		1.600.616 kor. 10 fl. adásból	

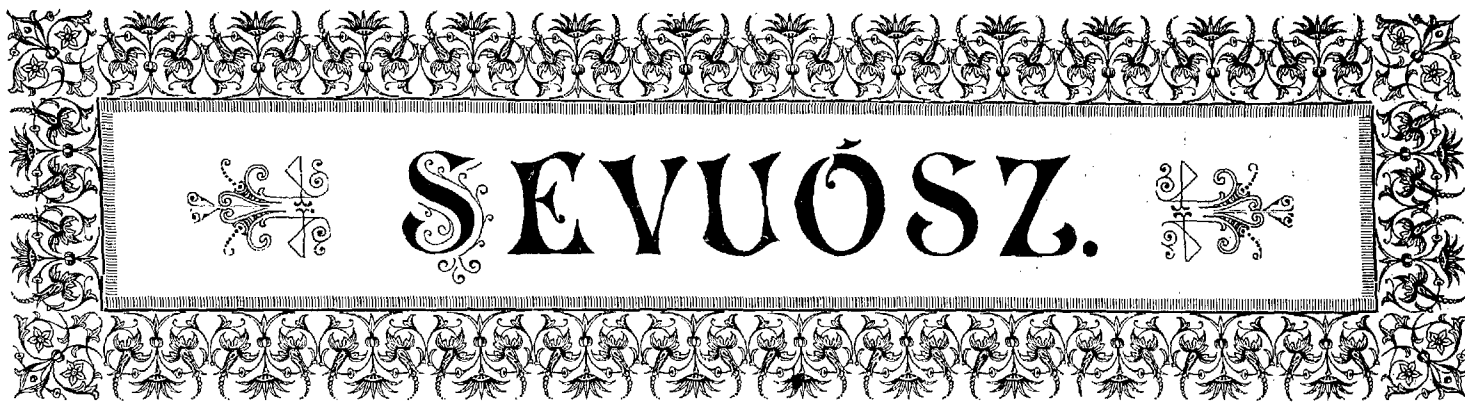
VAGYON:		TEHER:	
korona	fl.	korona	fl.
Részvényesek váltói	1.800.000	Alaptőke	4.800.000
Készpénz az igazgatóságnál és a képviselőségeknel	647.015.80	Nyereség-tartalékok	805.606.46
Hitelezeték, takarékpénztárak és bankoknak elhelyezett tőke	1.468.671.60	Artolyamigadozásti tartalék	900.000
Ingatlanok Triesztben és Milánóban (jegyzék szerint)	39.744.250.58	Tűzhiztosítások díjtartaléka	698.000.84
Függő károk tartaléka	1.873.127.18	Szállítványhiztosítások díjtartaléka	4.489.204.60
A biztosítottakat illető nyereségrész (költségek és kamatok)	692.294.98	Függő tüzkárok tartaléka	1.75.663.78
Értékpapírok (jegyzék szerint)	13.042.92	A társulati pénztára	210.206.04
Függő károk tartaléka	814.776.86	Jubileumi alap tisztviselők leánytalnak kibazastására	906.986.72
A társulati pénztára	747.311.82	Biztosító-társaságok követeleése	52.000
Kötvénykölcsönök	911.894.70	Különféle hitelezők	1.165.622.06
Különféle adósok	229.493.72	Fel nem vett osztalékok	904.117.72
Még nem törlesztett jutalékok és szervezési költségek	47.501.607.10	1896-ól áthozott nyereség	13.188.74
		Az üzletév nyeresége	808.130.32
		1) 2.614.819 kor. 66 fl. átutalás a jelen zárszámból	21.615.224.45
		2) 966.986 kor. 72 fl. gyarapítás	
		33.619 a 98 a jelen zárszámból	
		1.600.616 kor. 10 fl. adásból	

A társulat fennállása óta, azaz 1838 június 1-étől 1897 december 31-ig károk fejében kifizetett 414.880.638.30 koronát.

A Z I G A Z T Ó S Á G:

Glan-tátteni Dr. Alber Ágost báró, Neumann Henrik omm. vezérigazgató, Parisi József, Ralli Pál báró, Reinelt Károly báró v. b. t. t., Salem Henrik, SZÁMVIZSGÁLÓK: Afenduli György, polai Alberti Emil gróf. Goldschmid József. rászámítási Frigyesy Adolf, vezértitkár.

A magyarországi osztály: Budapest, IV. kerület, Váci-utca 9. szám, a társulat házában.
Báró Podmaniczky Frigyes, intéző.
Frigyesy M., titkár.
Lichtenberger J., vezértitkár.

5658.

Az „EGYENLŐSÉG” ÜNNEPI-MELLÉKLETE.

1898.

A törvényadás napja.

5658-ik év SEVUÓSZ ünnepére.

— Irla: Makai Emil. —

Hozsánna neked, világ alkotója!
 Ki villámok közt megnyilatkozál;
 Mi voltunk akkor? Sivatag lakója,
 Vándormadár, mely ágról-ágra száll.
 Mi fel se fogtuk akkor tán a kincset,
 Milyen erő az, mely parancsra intett?
 Szívünket akkor elbűvölte fényed:
 Hozsánna néked!

De letapostuk a puszták homokját,
 S tisztán ragyogott előttünk a nap,
 Melyért multunkat irigyelni fogják,
 Melyért e nép másoknál gazdagabb.
 Sátrak helyett, nyugodtabb révben élünk,
 Hálát rebegni templomodba térünk,
 A multakért csak most dicsérni téged:
 Hozsánna néked!

Föld lombküzérek futnak koszoruba
 S virágillattól fűszeres a lég;
 Hajlongó ágak oszlopokra kúszva,
 Suttogva zengnek hozsánnát feléd.
 A templom fala mind felcziczomázva,
 S nagy napon a gondviselést áldja;
 A kincseit jött megköszönni néped:
 Hozsánna néked!

Minden betűt megváltottunk mi vérrrel,
 Minden soráért ezren hulltak el:
 S hogy elszóródtunk a világba széjjel,
 S vérnyomon testvér testvérrre lel.
 S kincs köt össze mind újuló harcra,
 S ez fest pirt a megszegyenült arcra,
 Nem fáj a seb, a mely miatta éget:
 Hozsánna néked!

A törvény ünnepe.

Rózsafakadás idejében, a mikor tele volt illattal a nagy világ és a csalogányok rejtett fészükön legédesebben fuldokló danáikat verték: akkoron született meg a zsidó törvény. És a rózsák ezerszer is lehullatták szirmaikat, és ezerszer is nyilottak újra, más és más csalogányok zengik a régi nótát, a világ is más lett azóta; a hol azelőtt óriás sziklák meredtek az ég felé, ott ma völgyek terjengenek, a hol tengerek zajlottak idők előtt, ott ma szárazföld terül el: minden mulandónak bizonyult, minden alávetette magát a változás parancsszavának — egyedül a zsidó törvény az, a mely szilárd és maradandó, és nem öregszik meg sohasem. Okos emberek okos törvényeket hoztak, államokat és népeket igazgattak velük — de az okos emberek is meghaltak, a törvénykönyveik fölé százado kporrétege rakódott, és ma csak az iskolásgyerekek hadarják fel lecke-képen Sólón bölcsességét, Lykurgos vasszigorát; a parlamentek új törvényeket hoznak és a tegnapi elégtelennek tartja a holnap.

Mózes törvénye egyedül az, a mely nem ideig-óráig való; villámok között született és olyan örökkévaló, mint maga a villámos ég, mint maga az Isten, a ki szerezte. A betartása szükséges, mint a levegő; a megőrzése az emberi társadalom, az emberi együttélés lehetőségének biztosítéka. Törüljétek el a tizparancsolatnak bármelyik pontját és a világot fentartó oszlopok egyikét döntöttétek le és meginog alapjában a föld. Elveszne az ideálok szeretete, avagy megroksadna a hit, bálványok előtt veszitené emberi méltóságát a földi halandó, avagy az ajkain ima helyett káromlás fakadna, a kenyér lenne egyetlen vágya és pihenésben sohasem eszmélne önmagára, nem kívánná meg a hosszú életet, hanem időnek előtte kifáradva, megváltásnak hinné az enyészetet, az apák sirja jeltelenül elhagyatott lenne, az anya emlékét a gyermek szentnek nem tartaná. Gyilkolna a gyűlölet; fertőbe sülyedne az erkölcs; rabolna a

kapzsiság; hamisan esküdnék a rágalom és bűnösöket nevelne a lappangó vágy.

Ugy kellene lenni, hogy a zsidó törvény ünnepén az egész világ ünnepeljen. Liliomerdőket kellene letarolni és a kerek földet egy zsolozsmás templommá átalakítani. És a földnek legmagosabb hegycsúcsára oda kellene szögezni a kettős törvénytáblát és a letarolt liliomerdők özönével ékesíteni. A hány orgona van a templomokban, mindnek zúgni kéne; ahány trombita a nagyvilágban, mindnek harsognia; a hány czitera, mindnek zengeni; a hány muzsika, mindnek pengeni; a hány harang, mindnek kongani; a hány sziv, mindnek imádkozni; a hány ajak, mindnek zsoldárt énekelni; a hány térd, mindnek leborulni. Infulás, biboros papoknak, trónusok fejedelmeinek, országok nagyjainak, a paloták hatalmasainak kellene ünnepelni a föld népével egyetemben a zsidó törvény-ünnepén. Mert e törvények nélkül nem lennének biborbanjáró egyház-fejedelmek, a trónusok összetörnének, a tekintélyek sárba gázoltatnának, a hatalmasokat elsöpörné a féketveszített népszennvedély.

De a zsidó törvény mindazonáltal csöndesen ünnepli születése napját. Egy néhány gyorsan fonnyadó rózsaszál a frigyszekrény körül, egy néhány gyermekkéz fonta diadalív zöld gallyakból a templomok hajóiban, a Hallel szerény dallama a régi melódia dudolásával, öreg zsidó emberek kelet felé bókolása és hajlongása — ez az egész ünnepi dísz. A világ szórakozik és hétköznapi közönyben vergődik tovább és lázas mőhósággal lesi a harczterek újabb eseményeit. A jelen események előtt eltörpül a multaké és az önzés ráfekszik súlyával az ideálokra, széjjelnyomva azokat.

Nem! nem ünnepel az emberiség Sebuoth napján. Sőt az öreg mózesi törvénynek még jobb a közöny, mint az, ha törődnek vele. Mert a kik törődnek vele, azoknak legnagyobb része sárral dobálja meg fényes lapjait Zsidó törvény! hát nem jelent-e ez annyit, mint kárhozatot, romlást, veszedelmet? A zsidó törvény a talmudnak alapja.

A tiz ige az a mag, a melyből a hagyományos irodalom eredete fakadt. Ott öntözték, ott ápolták, ott dédelgették a keleti iskolákban. És a hagyományos irodalom irdatlan erdejébe cserkészni jártak a sötétség emberei. Eltévedtek utvesztőiben, hiszen előttük ismeretlen tájakon bolyongtak. És amikor aztán eredménytelenül, fáradtan kívánszorogtak valahogy a napvilágra, az emberek közé, rémmeséket hazudtak a könnyen-hívőknek. Boszorkányok és kuruzsolók, ártó gnómok és zsidószakállu manók tanyáznak a talmud erdejében.

Minden fának mérges ott a gyümölcse: pudva és békalencsés iszap, csupa lópvirág burjánzik ottan: szabadalom van ottan kiírva minden ocsmányságra: szabad a zsarolás, a mások meggyőződésének becsmérése, az önzés, a babona, a hazaárulás, az emberi ideálok meghiusítása. Azt mondják: gyöngyök teremnek a talmud, a zsidó törvény tengerében, álbölcsek eveztek rajta gyatra tudásnak selejtes csónakán evezők nélkül és a mit ők merítettek ebből a tengerből, az csupa sár volt. Ki ne tudná, miért? Mivel a gyöngyöket nem keresték, de a sarat már előre, még künn a partról, magukkal vitték a csónakukban, meg a lelkükben. És a zsidó törvény — bár egy világ áldása marad mindég — átkot és szenvedést hozott az ő követőire. Fejszét és máglyát, tűzhalált és kinzókamarákat adtak a népek hála gyanánt Izraelnek, mivel megőrizte azt az emberiség számára. És a zsidó törvény vallást is alapított, mely millióknak a hite lőn, üdvözültek benne százezerek — csak Izraelnél volt kárhozat. Gyémánt az egyiknek fején, folt a másiknak kebelén. Apostolok vitték széjjel a zsidó törvényt és akkor a neve az volt, hogy: szeretet; rabbik hirdették ugyanazt az ígét és akkor káromlásnak hívták. A zsidó törvény volt az evangelium alapja, az evangelium szentség, a Sulchán Áruch — ferdeség. Milyen más lett a világ a Sinai hegyének kinyilatkoztatása óta! Akkor — azt mondja a rege — abban a szentséges pillanatban, a mikor isten a törvényt adta, madár nem csipegett, medve nem bődült, sakál nem üvöltött, hiuz nem vinnyogott, bagoly nem horttyant — lélekzetvisszafojtva leste minden élő lény a törvény hangját. Hejh! hogy fölébredt azóta minden ocsmány szenvedély Mózes törvénye ellen, a csipegés, a bődülés, az üvöltés, a vinnyogás, a horttyanás, vércsészés, medvék, sakálok, hiuzok és baglyok emberi alakban! Hanem a zsidó tizigés törvénynek nem árt semmi sem. Hiszen csöndes nyári éjjeleken ki ne látta volna még sohasem, a mint fenséges nyugalommal ragyog a mennynek boltján a holdvilág és ezüst fényét elönti a messze tájon, világít, sötétséget oszlat, megaranyozza az éjszakát? — de lenn a földön attól a fénytől bizonyos négylábu állatok rettenetes dühre indulnak föl.

Holdvilágos éjszakákon tele van vakkantással, vonitással a nagy világ. Fenséges nyugalommal ragyog a hold korongja minden nyisszenés ellenére tovább, és a mérgesfogu vonító creaturák legfeljebb egy-egy, a hold fényében bizakodó éjszakai vándornak a lábikráján tölthetik ki haragos bosszujokat. Izrael! a te törvényed ez az éjjeleket derítő megugatott holdvilág! Izrael! te vagy az a vándor, a kinek nekiesett dühös hara-

pással az utszéli, kiveret kuvasz! Örökéletü mózesi törvény, üdvözlünk születésed napján. Nincsen emberi nemes gondolat és nemes érzelem, a melynek a bölcsejénél ott ne állottál volna. A szeretet belőled fakadt; az irgalom tőled eredt; a művelődés belőled sugárzott ki; korona vagy a mi fejünkön; kard vagy a mi kezünkben; pajzs vagy a mi kebelünk fölött. Légy üdvöz, zsidó törvény! Minden poézis apadhatatlan kútfeje: mi, a kik hivek vagyunk bensőséggel hozzád, mi tudjuk azt, hogy teszed igazán nemessé az embert — és azt is tudjuk és nem szününk meg hirdetni sohasem, hogy a kik, azért mivel téged megrágalmaznak a rosszak, mivel nélküled boldogulni tán könnyebben lehet, a kik olcsó szerelmi vágyak miatt elhagynak téged és hátat fordítanak teneked — czédák és szökevények, a kiket a zsidó törvény megsirat — megsirat, de nem azért, mivel elhagyták Izrael sátorát, hanem mivel valamikor Izrael táborához tartoztak.

A gyermekeink szive fölé akarunk téged tenni, zsidó törvény! mert teveled erősek lesznek, mert teveled zsidók lesznek, mert teveled még a hazájukat is jobban tudják szeretni. Sinai szent magaslata! Köszöntünk innen a Kárpátok aljáról. Magyar virágot szedünk innen a magyar rónákról és azokkal ékesítjük a két kőtáblát. Mivel testvér a két hegy: a Sinai és a Kárpátok egymással, a melyeket bár végetlen távol választ el egymástól, de a szellem, a mely közöttük áramlik, rokonszellem. Ott is a szeretet a legfőbb ige, itt is a szeretet a szivek hódítója. Azért kettős a mi törvényünk: törvényünk a zsidó törvény, és törvényünk a magyar törvény. A szívünk-szakadásig ez a mi igazunk.

Dr. Kiss Arnold,
veszprémi főrabbi.

Himnusz.

— *Sevuosz-ünnep egy imája után.* —

*Én kedvesim! dalra, dalra!
Harsozzon a legszebb ének,
Büvös dalban hódoljatok
Ur és szolga Istenének.
Viharzugás legyen hangja
Lantjainkon minden hírnak.
Remegjen a végtelenség,
A míg himnuszt zeng az Urnak!*

*Szálljon dalunk trónja elé,
A hol ő, mint király székel,
A hol saját ragyogása
Béborítja dicsőséggel,*

*A hol az ő szent valóján
Büvös fennség árad végig,
Büvös fennség, enyhe derű
Kezdetől az öröklétig!*

*Halljátok csak! zug a lég fenn,
Felhő zendül, a hogy gördül,
Vérfagyasztó dübörgéssel
Összeroppan, összedördül...
Hallgassátok! nagy, hatalmas
Dicsősége hangzik ebben,
Csodálatos hatalmáról
Nem szólhatna semmi szebben.*

*Hát még ott fenn, trónja körül
Milyen csodás hangok kelnek,
Angyaloknak ezerei,
Mind köréje seregelnek
S gyönyörködő igézetben,
Szótlán, néma rajongásban
Hirdetik, hogy ilyen fennség
Nincs kivüle senki másban!
S a hogy nézik: égi lényük
Lágy összhanggá zendül össze
S körülöttük millió csillag
Halk zenévé csendül össze...*

*Hát mi, hát mi, hogy hallgassunk,
Mi a törpék, mi a gyengék,
Hogyha látjuk, mint tartja fenn
Nagy világok csodás rendjét,
Hogyha látjuk, mily vakitón
Villan át a füledt légen,
S mikép fon a csillagokból
Koronát a holdas égen;
Hogyha látjuk vihar-lován,
Hogy száguld az űrben végig
S keresi a hegyet, sziklát,
Hogyan zuzzák, hogyan tépik...
Hogy hallgassunk, mikor rajtunk
Szent csodálat borzad által,
Mikor szívünk meg-megtelik
Hódolatos ihlett vágygyal...
Szívünk dagad keblünk tágul,
Ajkainkra tör az ének
S mi is dalban mondunk hálát,
Ur és szolga Istenének!
És ez ének meg ne szünjön,
Nevét zengje öröklétig,
Dicsősége benne szálljon
Hegyen, sikon, völgyön végig...*

Roboz Andor.

A történet ítélete.

Rémesen harsognak a harczi kürtök, föl-fölhangzik a társadalom fölforgatóinak ádáz vezényszava, vérbe ful a lázadó tömegek éhes üvöltése és Izrael egybegyülekezik templomaiban, hogy hagyományos ihlettséggel üljön meg a szent törvényhozás békehozó ünnepét.

A tiz ige kinyilatkoztatását kísérő csodálatos természetű tünemények helyett különös látványosságot nyújt a nehezen bucsuzó század.

A mennydörgést felváltja a vészthányó ágyuk iszonyatos bömbölése, a villámot a föl-fölvillanó harczi tűz, a lángoló Sinaj helyett szemünkbe ötlük rommá égetett városok ég fölé szálló füstje és a szent megilletődés helyébe lép a rémület az érdekek harczában nagyranőtt emberi szenvedélyek pokoli megnyilatkozása miatt.

Mindazonáltal megmaradt valami abból a fölséges égi jelenetből.

A *harsonának szava*, a mely a szentírás elbeszélése szerint »mindinkább erősebben és erősebben hangzott és nem szűnt meg« és a mely mindörökké túl fogja harsogni a harczi riadókat, az ágyuk dörgését, a fékevesztett szenvedélyek örületes csatakiáltásait, hatalmasan odaszólva az önmagáról megfélekedett emberiségnek, hogy egyes-egyedül a Sinaj hegyén kinyilatkoztatott örök igazságok képesek létét és boldogságát megalapítani.

Ez a történet ítéletének harsány szava.

Te is hallod ezt, szegény Spanyolország, hallod és megrémülsz lesújtó volta miatt.

Hallod feddő szózatát: Lábbal tiportad az isteni törvényeket, számkivetted közepedből az emberszeretet tanait!

Elbizakodtál és ezért elhagyott az igazság Istene!

Félreértetted a tiz igét; nem akarád megérteni, hogy istenfélelem és emberszeretet minden civilizációnak kezdete.

Vallásosság helyett vakbuzgóság ütötte föl tanyáját közepedben, a szeretet Istenét megvetéd és a gyűlöletet avattad bálványoddá.

Mivé lettél és mívé lehettél volna!!

Földedet, vizedet, hegyeidet, levegődet megáldotta a jóságos gondviselés; arra teremtettél, hogy Európa büszkélkedjék veled, hogy tudomány, művészet, ipar, kereskedelem virágozzék benned, hogy boldognak érezze magát mindenki, a ki benned hazára talál; de te önhibád folytán a szellemi és anyagi gazdagság földje helyett koldusok tanyája, a sötétség országa levél.

De te azért megtartottad régi spanyol büszkeségedet.

Talán büszkeséggel emlited ma még, hogy kiküszöbölted kebeledből éltető elemedet, hogy hontalanná tettél 500,000 hazafias spanyolt egy napon, a melyet az ujkor kezdetének tartasz.

A te égtől megáldott földeden virultak a zsidó költészet és bölcséletnek büvösillatu virágai, s a tudo-

mány soha nem sejtett, elérhetőnek nem gondolt magaslatoakra emelkedett.

Gazdagság, rang és méltóság nélkül nem szükölködtek közepedben azok, kik büszkén vallották magukat fiainak, és kiknek ivadékai még ma is könyes szemük kegyeletes tekintetével, mint egy második Sionra, néznek feléd.

De te vagyonuk után *vágyakoztál*, irigy szemmel nézted gazdaságuk gyarapodását.

Hamis *tanubizonyítást* vallottál hitük ellen, disputációkra kényszerítéd őket, jóllehet meg voltál győződve érveid hiábavalóságáról, vádjaid alaptalanságáról.

Arra törekedtél, hogy *megöljed* becsületöket, lealáztad, meggyaláztad őket, habár jellemzilárdságuk, hagyományos erényeik csak tiszteletet kelthettek irányukban.

Óh hánytól *raboltad el* vallásos meggyőződését és hány ezer *égő áldozatot* mutattál be a vakbuzgóság oltárán.

Idegen isteneket imádtál, hiábavalóságra, kegyetlenségre, irgalmatlanságra *vettetd ajkaidra* a szeretet Istenének nevét, félremagyarázva vallásod tanait *anyavallásod ellen* fordultál és pellengérré állítad.

Megtisztítottad földedet azon néptől, kinek élet- és létföltételét az istenfélelem és emberszeretet tiz igéje képezi.

1492. január 2-án, a mörök felett aratott győzelmet megünneplendő, diadalmasan vonult be a hatalmas királyi pár a nap verőfényében tündöklő Granadába és forró hálaimájuk végszavaképen fogadalmat tőn, hogy dicsőségére az egek urának elrendeli a zsidók kiűzetését.

1492 márczius 31-én bocsáttatott ki a visszavonhatatlan rendelet, mely szerint az összes spanyol, szicíliai és szardíniai zsidóknak négy hónap lefolyása alatt el kell hagyniok hazájukat, ha csak nem kedvesebb előttük a halál.

1492. augusztus 2-án, a sors csodás véletlene folytán épen Izrael régi gyásznapján, Áb hó 9-én félmillió zsidó szerencsétlenné lett, hontalanná vált.

Egy nappal később indult a nagy Columbus Kristóf első felfedező útjára.

Vajjon az eseményeknek ezen találkozása a sors véletlene-e, vagy pedig a Gondviselés tervszerű rendelése: azt gyöngé emberi elme nem képes eldönteni.

Az egykoron hatalmas Spanyolország mindinkább lefelé halad a lejtőn, belsejét polgárháború dulja, megtámadott érdekei pedig Amerikával elegyítik háboruba.

Reménytelen sorsa, kétségbeesítő állapota felkelti sajnálkozásunkat, jóllehet önhibája folytán lett azzá, a mi.

Szent törvényhozásunk napján halljuk a történet itélő szavát, mely örök időkre hirdeti, hogy nem a vakbuzgóság és a jogosulatlan büszkeség, hanem a tiz igében kifejezett igaz istenfélelem, emberszeretet és igazságosság képezik az államok boldogságának, a nemzetek virulásának alapföltételét

Turóc Szt.-Márton, május hó.

Dr. Schwarz Mór,
főrabbi.

Sevuósz.

Bolyongok künt a zöld mezőn,
Tavaszi nap ragyog.

Ember nyoma semerre sincs,
Csak én magam vagyok.

A harmatos füvek között
Járok, bár nincsen út,
És egyre, egyre kerések
Egy barna kis fiút.

Egy kis fiút, ki egykor itt
Virágokat szedett
S a míg belőlük font füzért,
Dalolt vig éneket.

A haragos, vad tátikát,
A sárga kankalint,
A jó szagú ezerfüvet
Füzérbe fonta mind.

S a vén templom, ha jött az est,
Nem ismeré magát,
Bent rózsá, szegfű, rezeda
Terjeszté illatát.

Minden zugolyt, hol azelőtt
Hálót font lomha pók,
Virággal hintették teli
Apró gyerek-kacsók.

Mindenféle színes virág
S a hívők éneke
Kábitó illat-szárnyakon
Szállott az ég fele

Kedves virágok, szóljatok,
A gyermek merre van?
De a pipacs, a rezeda
S a szegfű szórtalan.

A tulipán, a kankalín,
Vad mályva s liliom
Csak rázogatója kis fejét
És mondja: nem tudom!

Talán te tudsz felőle hirt,
Haragos csalmatag?
De ő is, mint a társai,
Oly szórtlan, hallgatag.

Nem ismertek, pajtásaim?
Hát én rám nézzetek!
E komor ember, ime, ez
Az egykor vig gyerekek.

Sok év múlt el s a gyermeket
Még most is siratom.
Verőfényes, arany napok
Be gyorsan tova szálltatok,
S a templom pusztá rom!

Feleki Sándor.

Gyöngyszemek a talmudból és midrasból.

— Forrásokból szedgetti: Szabolcsi Miksa. —

A kinyilatkoztatásról.

»Ti pedig papok birodalma lesztek énnékem« (szólt Mózes az Örökkévaló nevében Izraelhez a Tízparancsolat kinyilatkoztatása előtt). Ez a szó pecsételte meg Izrael sorsát. *Papok birodalma.* Izrael a népek között az, mi a pap a hívők között. Ha a pap úgy vétkezik, mint a többi, vétke sokszorta nagyobb-nak látszik; hiba, mit másnál észre sem vesznek, a papnál szemet szur; ha csak olyan, mint a többi, a többinél rozszabbnak mondják, és ha a többi közül kiemelkedik, nem tudják ezt be neki érdemül.

*

»Én«-nel kezdődik a Tíz parancsolat (»Én vagyok az Örökkévaló, a te Istened«) és »felebarát«-tal végződik (semmit se akarj abból, ami a felebarátodé). Az Egyistenben való hit és a felebarát iránt való kötelesség Izrael hitének kezdete és vége.

*

Hogy az Örökkévaló kinyilatkoztatni akarta törvényét Szináj hegyén, szolgáját, Mózeset üzennel küldötte Izraelhez, mely így kezdődött:

»Igy szólj Jákob házához, és mond meg ezt Izrael fiaimnak«

Jákob háza az az asszony, ki nélkül nem ház a ház. Az asszonyokhoz küldötte hát elébb Isten az ő szolgáját és csak azután a férfiakhoz. Az asszonyok szívét kellett elébb megnyerni Isten szavának (a *szólani* kifejezése a héberben a beszéd lágyabb, gyöngédebb formája), a férfiak azután, kiknek eszéhez szól az ige, maguktól is jönnek. Mert a ki istenes dologra akarja rábírni a népet, szóljon elébb asszonyaival. (Szól-e vajjon ez a szabály a mi modern asszonyainknak is?) Egyszer pusztán csak a férfiak (Ádámnak) adta parancsát az Örökkévaló, és mi történt? jött az asszony és rávette férjét a parancs megszegésére; azért most a nőkhöz küldötte elébb Isten Mózeset, mondván: szólj elébb szeretettel Jákob házához.

*

— Nagy Hillel szerint »szerezd felebarátodat mint tenmagadat« (Mózes III. 19. 18.) a Tóra legfőbb parancsa. Miért nincs meg akkor ez a parancsolat a Tíz parancsolatban?

— Felelek hasonlattal.

Király megkedvelt egy parasztleányt, ki sem olvasni, sem írni nem tudott. A király, ki nagy észl fedezett föl az egyszerű földmivelőben és meg akarta tenni tanácsadójának, a leghiresebb mestereket hívatta, hogy tanítsák, miveljék kedves emberét. Ezek a mesterek már most, hogy fogják kezdeni föladatukat, tán azzal, hogy a te-

remtés titkainak tudományába vezetik be az alefbészt nem ösmerő pórfiut? Ó, nem. Tanítják elébb megösmerni a betüket, olvasni, az olvasottat megérteni és csak lassan és csak egymásután vezetik mind beljebb a tudás és megösmérés magasztos, szent csarnokaiba. Ez történt Izraellel is. Csak három hónapja mult, hogy bikát és krokodilust imádó, erkölcsöt, jogot nem ösmerő nép rabszolgaságából vezette ki Isten Izraelt, kit kegyelt és szeretett és kiben a föld jövő tanítóját, a bálványimádásból való megváltóját látta. De kezdhet-e Isten e nép nevelését mindjárt a legmagasztosabb törvénnyel? Elébb meg kellett neki tiltani, hogy ne öljön, ne raboljon, ne lopjon, ne tegyen hamis tanuságot és azt, mi a másé, ne akarja. Csak később, hogy mindezeket már tudták, hozhatta meg Mózes a szentség törvényeit és ezek között a legszentebbet: »szerezsd felebrátodat mint tenmagadat.«

Állatmesék.

Mit rőfögsz oly elégedetten? — kérdezé nagy erdei vihar után a siró gerlicze a sértéstől. Nem látod, mennyi fát döntött ki a szélvész, hány fészek hullott a földre, hány kis állat vesztette életét? — Igen, igen — felelt a jókedvűen a sértés — most fáradság nélkül jóllakhatom makkal. (A roszszivű ember még örvideni is tud mások szerencsétlenségén, ha az neki hasznot hajt).

*

A tenger dagálya elhordta a fészket, mit a kismadár a part fájára rakott. De a helyett, hogy rakott volna más fészket a kismadár védett, biztos helyen, neki állott piczi csőrével a tengernek, hogy ő majd kimeríti minden vizét, majd meglátja, elviszi-e még azután is az ő fészket a tenger.

*

Oroszlánbőrt talált egyszer a szamár; nagy örömmel magára öltötte és ezentul már úgy tett, mintha oroszlán volna. Az állatok félték is tőle nagyon és futottak előle, ahol csak meglátták. Még jobban fogok majd rátok ijeszteni, gondolta egyszer magában a szamár s ahogy legközelebb az erdőbe ment, rémitő mód kezdett ordítani, mert a hosszufülű már maga is hitte, hogy oroszlán és hogy hangjától még barlangjukban is megrettegnek az állatok. De mennyire csalódott! A hogy a száját kinyitotta, az állatok rögtön rájöttek, hogy az oroszlánbőr alatt szamár rejtőzik és hogy hogyan járt aztán, hogy lakolt meg oroszlánszerepéért, azt könnyen elképzelték.

Hányan öltenek úgy magukra oroszlánbőrt, hányat tisztelnek ezért a bőrért, kikről csak akkor tudják meg, hogy tulajdonképen szamarak, mikor ordítani is úgy akarnak, mint az oroszlán.

Vegyések.

Némely ember hirneve olyan, mint a diszes sirkő. Amit takar,* az érzéktelen csontváz és ami alatta él, az féreg és pondró csupán.

* A régi sirkőveket nem állították, hanem fektették a sirokra és ezek a sirkővek rendesen betakarták az egész sirt. A keleten a sirkő még most is nagy kőtábla, melyet a sirra fektetnek.

*

Kutyáknak a szokása, hogy ha egyik közülök ugat, a többi is azt teszi.

*

Kedvesebb előttem, aki takarja hibáit, mint az, ki mutogatja erényeit.

*

Hisz, ha csak elősmerné vétjét Sátja! de ő ennél többet tesz: dicsekszik véle.

*

A tuskét most akarod széttaposni, hogy lekerült lábodról a saru!

*

Könnyebben kaphatsz arany tálat a zsugorítól, mint dicsérő szót az irigytlől.

*

Aki hisz minden badarságban: minek annak a szem és minek annak a fül?

*

A sze tély cherubjai (a szelidség megtestetítő) is átkot szórnak a férjre, ki feleségét bántalmazza.

*

A balga, ha emelkedik, lenézi azokat, kik elébb egy rangban voltak véle. Mintha az ő emelkedése által a többiek sülyedtek volna.

Magyarázatok.

»Énekek Éneke Salamontól« így kezdődik Salamon király szerelmi könyve, mig ugyancsak Salamon királynak bölceleti könyve »Kóheleth« első mondatából megtudjuk azt is, hogy a szerző fia Dávidnak, király Jeruzsálemben. Ez onnan van, mert örvidünk a dalnak, mely nekünk jól esik, akárki fia szerzette, de megkérdezzük attól, ki ítélkezni, becsmérelni, vagy plane tanítani merészkedik: ki légyen ő, mi a multja, honnan jött, és ki az édes atyja.

*

Jól teszi a bolond, ha az asszonyra haragszik (Babyloniai közmondás.)

(Az által, hogy a tudás fájának a gyümölcséből Éva a férjének is adott, a Szentírás elbeszélése szerint, a halált hozta az emberekre. De nem csak a halálnak, tehát a legfőbb rosznak volt ő az okozója, de a legfőbb jót, az értelmet, a megkülönböztetés tehe'ségét is neki köszöni az ember. Mert hisz ugyancsak a Szentírás szerint Ádámnak csak akkor nyíltak meg a szemei és megkülönböztetni a jót a rosztól, szépet a ruttól csak a

tudás fája gyümölcsének élvezése után tudott. Ennek az isteni ajándéknak az áldása végtelenül nagyobb a halál átkánál, úgy hogy az az ember, kinek ebből az áldásból jutott, tulajdonképen halálával tartozik az asszonyok ősenek. Akiben persze értelem nincsen, az csak a halált köszöni Ádám feleségének, tehát oka van haragudni az asszonyra.)

*

Azt hiszitek, minél több rendeletet hoztok, annál istenesebbé válnak a hivek: tévedtek. A tilalmak szaporításával szaporítjátok a tilalmak megszegőit; a rendeletek szaporításával szaporítjátok a rendeletek be nem tartóit. (Van ezzel szemben más nézet is a talmudban, mely lehető sok »kerítést« [tilalmak, miket azért hoztak, hogy a tulajdonképeni tilalmat annál nehezebben szegjék meg, mint mikor kerítéssel és még egy kerítéssel veszik körül a drága virágágyát] tehát lehető sok kerítést, lehető sok tilalmat és parancsolatot rak a hívók vállaira; mert hisz a talmudban helyet találtak a legellentétebb nézetek. A tapasztalat azonban mindenképen a liberálisabb fölfogásuaknak adott igazat. Sőt épen a sok tilalom és rendelet folytán, miket kettős, hármas és több kerítésként vontak a Tóra parancsai köré, magára a Tóra parancsainak a megszegésére vezettek. A laikus ugyanis soh'sem tudja, melyik a kerítés és melyik a kert, és mert a sok kerítést úgy sem respektálja, mert nem respektálhatja, azt hiszi, nem kell respektálnia a többit sem, azt sem, ami a fő és amit kevesebb kerítés mellett tán igen is respektálna.)

*

Vigyázz a nyelv tisztaságára, mert zagyva nyelvvvel zagyva gondolkodás jár. (A talmudnak *est* a tanítását — az már bizonyos — nem igen tartották be a zsidók. — Honnan van, kérdezi más helyen a talmud, hogy a Galileabeliek (megye Palesztinában) oly ferde gondolkodásuak? — Onnan — hangzik a felelet —, mert elferdítették a nyelvet. A nagymihályi »pszak«, melynél fogva csak járgonban szabad predikálni, mi fölött ma már az orthodoxok, sőt azoknak tulajdon fia is, akik meghozták, nevetnek — eszerint nem igen volt tekintettel a talmud szentenciájára. Ők csak egyre lehettek tekintettel, arra, hogy ők maguk csak zagyva nyelven tudnak predikálni.)

*

Idegen városba telepedtél: fogadd el szokásait. Tanulj Mózesből, kiről írva van, hogy mig az égben járt, nem evett és nem ivott, és az angyaloktól, kik hogy a földre szálltak le (Abrahámhoz), ettek is, ittak is.

(A midrashból vett e szép szentencia ösmertetése alkalmából, még bachur-koromban hallott következő anekdota elevenedett föl bennem. Vándor predikátor (maggid) egyszer este kis helységbe került, hol a rabbinnál kapott szállást, de a hol a fősvény rebeczen (a rabbi felesége) sehogy sem volt hajlandó a vendéget vacsorával is megkínálni. Sajnálom — szölt szenteskedő arczczal —, de nincs semmink, miből vacsorát készíthetnék, mert mi már rég megvacsoráltunk. A szegény maggid lefeküdt hát éhesen, de ép azért nem tudott elaludni. Egyszer csak hallja, hogy a szomszédszobában tányérok verődnek össze. Hisz ezek csak most vacsorálnak! szölt megglepetten. Kapta magát, fölöltözködött és benyitott a lakmározók közé. Rebe! (mester) szölt a megglepett házi gazdához, fölkeltem, hogy megmondjam néked, hogy most már tudom, mit eddig nem tudott senki sem. Hogy Mózes tanítónk

ugyanis nem evett és nem ivott, mig az égben járt, azt, nemde, tudja mindenki, hisz benne van a Szentírásban, de arra a kérdésre nem kaptam még soh'sem feleletet, hogy vajjon *aludt-e* azalatt az idő alatt? Nos, bebizonyíthatom, hogy nem aludt. Mert tulajdonképen miért nem evett-ivott? Azért, mert az égben sem esznek-isznak. De honnan tudta volna ő ezt, ha aludt volna? hát ha akkor ettek-ittak, mikor ő aludt, ergo nem aludt, amint hogy én sem aludtam. — A fukar rebeczen és papucs férje megértették a czélzást és a maggid jó vacsorát kapott.)

*

»Ime az ember történetének könyve.« Ez a vers, szölv Rabbi Akiba, a legfontosabb az egész Szentírásban. »Az ember történetének a könyve«: nincs itt szó nemzetről, népről, osztályról, csak emberről minden megkülönböztetés nélkül.

A kinyilatkoztatás fordulójára.

*Viruló rózsák illatában,
Szent törvényünnepünk, köszöntlek!
Emelt homlokkal büszkén, bátran
Hullámzatában ösörömmek.
Mert törvényednek szent malasztja
A lelkednek volt nagy tavaszsa.*

*S a két tavasz im csókolózzik:
A föld s a lelkek ujhdósa.
Törvényed is oly büvel szölvit,
Mint illatos kert rózsafája.
Naiv hangon szívünkhez úgy zendül,
Mint költő dala szerelemről.*

*Lelkemnek lelke, éltémnek élte,
Porló ősimnek bibliája!
Szavad majd dörög, mint menny a vészbe,
Majd lány, mint lány kezébe hárfa.
Majd hosszú éltet ígérsz nélvünk,
Majd szörnyü büntetést, ha vétünk.*

*Érzem, ha felzendítik szölvat
A törvényünnepi imában,
Hogy lelkemben szent róvást rónak
Az eszmék, mik kelnek nyomában.
Igy hirdeti e törvény napja:
Adonáj, ő a népvnek apja.*

*S viruló rózsák illatában
Sebuoth ünnep ünneplésén
Fény árad szét, a hol homály van,
A népek árja hömpölygésén.
A tiz parancsolatnak fénye:
Israel üdvé s dicsősége.*

Gerő Attila.

Életképek.

— Irta: dr. Seltmann Lajos. —

(6. Folytatás.)

Menyasszonyához már sokkal könnyebben jutott Hersele, mint gúnynevéhez. Valóban a legegyszerűbb dolog volt ez a világon. Nyirbaktán lakik egy jámbor, istenfélő asszony, a megboldogult »Nyakigláb zsidónak« az özvegye, a kinek már 30 éve van korcsmája és éppen annyi idő óta egy leánya, Sprincze. Kis-Várdán lakik ellenben Reb Bórechel, a sadchen (házasságközvetítő), olyan sadchen, a kinél különbet nem találtok hetedhétországban. Tud az minden kérdésnek helyt állani.

Ez istenáldotta Reb Bórechelhez fordult Nyakigláb asszony. »Reb Bórechellében, mondá, én egy lamdent szeretnék az én kedves Sprinczelémnek.« Reb Bórechel pedig Hersele Chalóseszhez fordult. Ez ugyan még nem volt lamden, de éhes volt s jó kamasz is volt, a ki csak mindig igent tudott mondani, nemet soha. Most is hát igent mondott, és így Hersele Chalósesz és Nyakigláb Sprincze chószén és kálle lettek s ma már meg is lesz a menyegző. És micsoda menyegző! a bor patakként ömlik s van ennivaló is tulontulig. Mert Nyakiglábné nem vall szégyent, meg azt is tudja, hogy a bócherek nem értik a tréfát az ilyen dolgokban; a ki meghívja őket, annak nyitva kell hagyni a kamara meg a pincze ajtaját. A bor nemsokára megoldja a nyelveket s minden oldalról hangzik: »Halljuk a rabbít.« Máshol ezalatt az áldomásra való szeretetreméltó felszólítást értik. De ha egy igazi zsidó lakodalmon hangzik ez a felszólítás: »Halljuk X-et vagy Y-t«, akkor az illetőnek valóságos vallástudományi értekezést kell tartania. Ósrégi, szép szokás a zsidóknál, hogy ha irástudók vannak egy menyegzőn, vagy más családi ünnepen, akkor sorjában »egy darabka törát« kell mondaniok. A nyirmadai rabbi, a ki az esketést végezte, nem kérte magát sokáig. Szokása szerint morogó hangon s nem épen érthetően beszélt, sok szerteszt levő bibliai verset fűzött egybe és a Szóhárnak egyes nehéz pontjait magyarázta. De a kik közelében ültek, csak nagyon keveset értettek belőle, a kik azonban messzebb ültek, ájtatosan hallgatták, előre hajoltak, kezüket fülökhöz tartották; azt hitték, hogy a rabbi a legmélyebb bölcseséget hirdeti, s nagyon sajnálták, hogy oly keveset hallottak belőle. A rabbi után a völegény szólt. A szegény sem nem volt tudós, sem pedig éles elméjű, nem volt meg a képessége, hogy a távoleső fogalmakat összekapcsolja, s nem is volt ékes szülő, de azt, a mit mondott, megértette a násznép, most azt kiáltották: »Halljunk valami charifeszt (halakhai, vallástörvényi problémák fölött). Szimche Zborev mondjon charifeszt.« A megszólított fölkel és szellemesen, pilpulistikus módon beszélt azon téma fölött, mely, mint tegnap láttuk, az egész jesibát foglalkoztatja a bar-meczró fölött. Meglepte és elragadta mindnyáját gondolatainak sasszárnyalása által, dialektikájának élességével és gazdagságával. Mint a gyémánt szeli át a legvastagabb üveget, úgy hatolt be szellemének élességével a legkeményebb problémába. A talmudi kérdést nem a lengyelek vad, félig eszelős zavartságával, hanem a k-várdai rabbi szép modorában, világos, szabatos logikával tárgyalta. Midőn Szimche Zborev befejezte előadását, a vendégek minden oldalról odakiáltották: »Sekajech, Sekajech!« (Tartsa meg Isten az erődöt.) Egy kis idő múlva megint »magideszt« (homiletikus dolgot) kértek, és Smáje Mizselábrics kezdeti beszélni. Ő valóságos »dróset«

(prédikációt) tartott. Mint a méz, úgy folyt ajkáról a szó, dusabban és dusabban omlott beszéde lelkének mély és eleven forrásából, lángoló szemmel és tüzes nyelvvel beszélt Istenről és végtelen szeretetéről; kész művészetel illesztette egybe, mint a gyöngyöket, a bibliai verseket. Minden jelenlevőt elragadott a fiatal ember hatalmas beszéde; visszafojtott lélekzeittel figyeltek, érezték, hogy egy nagy és nemes szív szól a szívükhöz. Nekem is feledhetetlen marad ez a beszéd, akkor sejtettem először a szónoki képesség mindenhatóságát, és felsőbb szellem hatalmát az emberek lelke fölött. Ismét felkiáltottak minden oldalról »Sekajech, Sekajech!« Azután sorra került a derőse-ajándékok kikiáltása. Ki legyen a kikiáltó, a ki az asztalra állva, szellemes és élces megjegyzések kíséretében kikiáltsa az ajándékozók nevét s az ajándékok jegyzékét? Ki más mint Mechele, a marselik. Hogy mit jelent a »marselik«-szó és honnan ered, azt meg nem mondhatom nektek, de hogy *mi* az a marselik, azt már megmondhatom, persze csak úgy hozzávetőleg. Képzeltetek egy embert, a kinek a nyelve mindig egyaránt éles s a ki a legnemesebb embernek is a neveséges tulajdonságait tudja felfogni, de minden szomorú dolognak is vidám fonákját tudja adni. Azt hiszem, ha Heine nem volt volna oly óvatos és Düsseldorf helyett Mármaros-Szigeten születik s az egyetem helyett a kisvárdai jesibán tanul, akkor bizonyára marselikké lett volna. Minden marselikban van a zseninek egy szikrája, Mechele azonban királya volt a marselikeknek, egy igazi zseni. Bizonyára sokan vannak köztetek, a kik ismerték ezt a könyfacsaró, kaczagtató, messze földön híres zsidó trubadurt. Midőn a fejbefedés (Bedecken) előtt egy költői, rimes beszédben a kállehoz szólott, sajátosan éneklő, panaszló hangon, majd szétszakította az asszonyok szívét, a kik majd elúsztak könyeikben. Ha este vig lakománál az asztalra állt, hogy kikiáltsa a derőse-ajándékokat s az ajándékozók neveit, senki sem birt magával a nevetéstől. Tüzes rakétaként szikráztak élzei, sánta lábú versekben énekelte meg az improvizáló költő a mátkapárt, a rokonokat, valamint mindazokat a nagyokat, a kik az asztal körül ültek s a kiknek zsebéből csengő pénzt remélt kihalászni. Különösen a fősvény gazdagokra árasztotta el a gúny marólugját, de a rabbi és a »lamdenek« hibáira s fogyatkozásaira is vakmerő czélzásokkal utalt.

Miután elvégezték az asztali imát, tánczra kerekedtek, hogy eltánczolják a vallás által rendelt »miczve-tánczot«.

»Nos, fiuk, kiáltotta Reb Leizer Sajchet, a k-várdai metsző, egy martialis alak, a kinek majdnem méternyi hosszúságú szakállja s nem sokkal kurtább pájesze volt, nosza rajta fiuk, énekeljünk valami vígat; a rebbe, a czaddik tánczolni akar a kálleval, a jámbor, a szép, az erényes kálleval.« Rögtön kör alakult e felhívásra a férfiakból s asszonyokból, hogy az öreg tiszteletes rabbitól lássák a miczve-tánczot. Sokan a körülálló padokra léptek s lelkesedve énekeltek egy vidám dalt. Az öreg rabbinus azonban zavarodottan állt a szoba közepén, aggódva keresgél minden zsebjében, kereste a virágos kék karton zsebkendő, és végre megtalálván azt, megfogta az egyik csücskét, a másik csücskét meg beletette a menyasszony kezébe. Így szabad volt a a rabbinak 3—4-szer körben járni a »jó, szép és erényes« kálleval.

(Folytatása következik.)

